

Retfærdighed og solidaritet – Globalt medborgerskab

Globalt medborgerskab.....	3
Oversigt over indholdet i mappen.....	3
Om brugen af billeder i undervisning.....	5
Om storylinemetoden	5
Bestilling og priser.....	6
Fælles indledning for begge trin.....	7
Kuffertens indhold	7
At se på billeder!	7
Globalisering og international handel	10
Børn arbejder hårdt!	14
Ydre Barvaristan (et undervisningsforslag for 3. – 6.klasse).....	18
Hvordan ser der ud i Ydre Barvaristan?	18
Hvad ejer folk i Ydre Barvaristan?	19
Katastrofen lurder i Ydre Barvaristan.	19
Hvordan ser Ydre Barvaristan ud på tv og i aviser?	20
Opsamling	20
Hvordan får folk i Ydre Barvaristan ting fra andre lande?.....	21
Afslutning	22
De skylder os 100 milliarder! (undervisningsforslag for 7. – 9. klasse)	24
Introduktion til handel og gæld	24
Globalisering:	26
Diskussionsøvelser - aktivitet:.....	26
Undersøgelse via Internettet - aktivitet:.....	27
Risland og bønneland:	28
Fair trade og EPZ zoner	29
Handel selv!	31
Forbrugerne har mulighed for at skabe forandring - aktivitet:.....	32
Skab kontakt til en organisation – aktivitet:	33
Skriv til en politiker – aktivitet:	33
Skriv en novelle - aktivitet:.....	33
Børnearbejde	35
Hvad laver børn?- aktivitet:	35
Lav en historie, fortæl selv videre... – aktivitet:.....	36
Skal børnearbejde forbydes helt? – rollespil:	36
Paneldiskussion – aktivitet:	36
Skriv et eventyr – aktivitet:	36
Læs en bog og check rettighederne - aktivitet:.....	37
Sammenligninger – aktivitet:	37
Fagforeninger og børnearbejde:.....	37
Klassens arbejde - aktivitet:	37
Hvad kan vi selv gøre?- aktivitet:	37
Til læreren.....	39
Til eleverne	42
Aktivitetsforslagene samlet.....	48
Gæstelærerforslag samlet.....	50

Globalt medborgerskab

Du skulle bare se, hvad jeg kunne gøre, hvis jeg havde det, som du har i dit liv! Men jeg fik aldrig mulighed for at leve den slags liv, som du lever (Hanke Cakoni fra Albanien, s. 255 i: Faith D'Aluisio and Peter Menzel: Women in the material World).

I dag er det muligt at nå fra den ene ende af verden til den anden på få minutter via Internettet. Os som bor i den rige del af verden rejser som aldrig før. Undertiden besøger vi også de allerfattigste steder på jordkloden, gyser lidt og tager så hjem igen. Aldrig har det været så let at bo i vesten og aldrig har der været så store forskelle landene imellem.

I dette materiale måler vi fattigdom og rigdom på materielle goder, på genstande, og på hvor mange *ting* vi ejer; men det betyder ikke, at vi er blinde for de immaterielle kvaliteter.

Vi er især inspireret af Peter Menzels bøger: *Material World* og *Women in the Material World*, der i foto og tekst illustrerer globale forskelle. Familier i 30 lande er fotograferet sammen med deres jordiske besiddelser. Det er der kommet mange tankevækkende billeder ud af.

Oversigt over indholdet i mappen

Materialet vil egne sig godt til tværfagligt samarbejde i fagene: Billedkunst – dansk – engelsk - historie - samfundsfag - geografi

Materialet er beregnet på elever fra 3.-6.klasse samt 7.-9.klasse. Undervisningsmappen er struktureret som tre undervisningsforslag:

- En fælles indledning – om globalisering og børnearbejde
- Ydre Barvaristan – en storyline om handel og billeder for 3. – 6.klasse
- De skylder os 100 milliarder! – et forløb for de ældste klasser om handel, gæld og børnearbejde.

Der er forslag til to undervisningsforløb – og disse indeholder både egentlige forslag til aktiviteter og til gæstelærere. I slutningen af undervisningsmappen finder I en emneopdelt litteraturliste.

Med mappen følger også en kuffert, der indeholder både skriftlige materialer, fotos, musik og forskellige ting, der kan skabe liv i undervisningslokalet.

Mål

Målet med denne undervisningsmappe og tilhørende kuffert er at sætte fokus på emnerne globalisering og globalt medborgerskab. Eleverne skal få en forståelse af den globale verden og deres egen rolle som verdensborgere. De skal også få en viden om de store materielle forskelle i forskellige lande, og forstå og respektere de forskellige måder der er at leve på. Eleverne skal arbejde med international handel og børnearbejde for at øge forståelsen for, hvordan de globale forskelle opstår. Endelig skal eleverne få en viden om, hvordan deres egne handlinger spiller en rolle og har en betydning.

Retfærdighed og solidaritet – Globalt medborgerskab

Undervisningsforløbet består af et fælles opstartsmodul for alle klassetrin. Her kan en gæstelærer fra Oplysningscenter om den 3.verden være med til at starte temaet op. Starten foregår ved, at eleverne forholder sig aktivt og kreativt til deres egen livssituation via billeder, fotos og fremstilling af eget liv. Dernæst arbejder mellemtrinseleverne videre på et storylineforløb – mens de store elever arbejder med handel og børnearbejde.

Læreren kan vælge ud af de forskellige forslag til aktiviteter og forslag til gæstelærere. Det er ikke nødvendigt at køre hele materialet igennem fra ende til anden. Læs det igennem og tag det ud, som kan bruges.

Globalisering

Globalisering er ubetinget et af de helt store modeord i dag. Ordet refererer til den globale cirkulation af varer, viden, teknologi, mennesker og billeder. Globalisering refererer også til det globale pengemarked, de multinationale virksomheder og den internationale handel. Sidst og ikke mindst handler globalisering om de *konsekvenser*, som disse globale træk har for verden og for det enkelte menneskes tilværelse.

Mange opfatter globalisering som en proces hen mod en ensretning af hele verden. Det vil sige, at folk kloden rundt kommer til at tænke ens og have de samme værdier. Andre ser det snarere som det, at de enkelte lande kommer tættere på hinanden uden nødvendigvis at opgive noget af deres kulturelle særpræg. I stedet for ensretning kan fremmed kulturel indflydelse og moderne teknologi give folk mulighed for at beskæftige sig med deres egne ideer og kultur på nye måder.

For landene i Syd har globalisering på mange måder haft en negativ indflydelse på folks sociale, miljømæssige og økonomiske rettigheder. Der er mange eksempler på, at multinationale firmaer tilsidesætter national lovgivning og internationale beslutninger, med farlige arbejdspladser, fattigdom og børnearbejde som nogle af effekterne. Globalisering har dog samtidig positiv indflydelse på det enkelte menneskes borgerrettigheder i forhold til nationalstaten. For eksempel har den moderne globale teknologi givet befolkningen nye muligheder for at råbe op og fortælle om verden om deres situation. Dette mindsker statens kontrol med det enkelte menneske.

Den internationale handel er ikke uden problemer. Der er klar forskel på vindere og tabere på den internationale markedsplads. Et tryk på en knap i et computerprogram kan flytte milliarder af dollars, skabe eller ødelægge tusindvis af arbejdspladser og i sidste instans være med til at sætte dagsordenen for verdens udvikling.

Hvorom alting er, så er globalisering af vort hverdagsliv kommet for at blive. Verden forekommer mindre og mindre.

I dette materiale vil vi tage fat på mange af globaliseringens sider og konsekvenser. Den globale materielle kultur, vores forestillinger om verden omkring os og den globale økonomi. Vi vil dog især beskæftige os med den internationale handel, med børnearbejde og med vores egen rolle som verdensborgere.

Landene i Syd er den nyeste *politisk korrekte* betegnelse for det, der tidligere hed u-lande

Om brugen af billeder i undervisning

Vores opfattelse af de fattigste lande stammer fra skolen, fra aktuelle tænkemåder samt fra mediernes fremstilling af dem. Måske har vi brug for et billede af de fattigste lande som underudviklede for bedre at kunne lægge afstand til dem? Kan vi bedre håndtere vor egen angst for fremtiden, når den ses i lyset af andres ulykkelige situation?

Når vor tids historier bliver fortalt sker det først og fremmest via billeder på fjernsynsskærmen. Billeder fra fjerne egne, især fra de fattigste lande, bliver præsenteret for os via velkendte forestillinger, der undertiden kan forveksles med fordomme. TVs billeder af fattige lande bidrager til at skabe og opretholde myter om, hvordan de er og hvordan de lever og opfører sig. Således er medierne med til at styre vor opfattelse af verden omkring os.

I dette materiale indgår mange billeder af mennesker i både fattige og i rige lande. Billederne er opstillet på en gennemgående ens måde, således de illustrerer det ulige forhold hvad angår materielle goder. Billederne kan anvendes i diskussioner om ting og genstande, eller som inspiration til at lave lignende billeder af elevernes egen verden. Der er også forslag til, at eleverne kan indsamle billeder og historier om u-lande via tv-avisen og andre nyheder. I litteraturlisten er der forslag til bøger for elever på mellemtrinnet med billeder af børn i andre lande.

Om storylinemetoden

Der var engang et folk, der boede ved bredden af en stor flod fyldt med krokodiller...Hvad mon de tænkte om natten, når de gik i seng?

Der stod en flok børn inde i en port og frøs i regnen. De så meget fattige og sultne ud...pludselig kom en fint klædt mand hen til dem. Hvad ville han?

I det fattige land var høsten igen slået fejl. Hver morgen gik børnene ud i marken for at lede efter glømte korn. En dag hørte de lyden af en maskine. Hvad tror I det var?

Storylinemetoden handler om at bygge ovenpå børnenes egen viden, samt om det at anvende fantasien og kreativiteten i arbejdet med et specifikt emne.

Ideen i metoden er, at man ikke bliver belært. Man lærer ved at opdage, ved at reflektere og ved selv at gøre noget. Det bliver en slags leg med den virkelighed eleverne kender i forvejen, men hjulpet på vej af fantasiens vinger.

Når det gælder fjerne lande og fattige lande, så kender børns fantasi ingen grænser. Netop derfor er storylinemetoden god at anvende til undervisning om globale forhold. I denne mappe medfølger et forslag til en storyline om fattigdom og handel.

Retfærdighed og solidaritet – Globalt medborgerskab

Relevante sider på Internettet:

En side om storylinemetoden. Nok den mest omfattende på dansk:

- <http://www.acskive.dk/storyline/>

Mosegård forlag som sælger storyline undervisningsforløb:

- <http://home6.inet.tele.dk/mosegrd/index.htm>

Storyline anvendt i forhold til misbrugsproblematikker:

- <http://www.fkrc.dk/Storyline.htm>

FAO Statistical Database indeholder tal både over befolkning, handel og produktion m.m.

- <http://apps.fao.org/> : er en on-line statistik stillet til rådighed af FN-organisationen FAO.

Geografistatistik 2000 indeholder oplysninger om natur og klima, befolkning og erhverv, transport og energi, økonomi og handel.

- <http://www.gostat.dk/>

Bestilling og priser

Undervisningsmappen fås gratis på Oplysningscenter om den 3.verden. Kufferten kan lånes samme sted.

Gæstelærere kan bestilles ved at kontakte Oplysningscenter om den 3.verden på telefon 86 12 20 78. Eller via vores hjemmeside: www.o3v.dk – vi kan også kontaktes via e-mail på adressen: o3v.dk.

De fleste af vore gæstelærere er bosat i Århus-området. Når de underviser indenfor Århus Amt, er prisen pr. lektion: 205,50 kr. + udgifter til transport og 15 % i administrationsgebyr. O3V formidler ikke forløb under to timer, og timeprisen er baseret på undervisning af højst to klasser. Udenfor Århus Amt aftales prisen nærmere.

Besøg eventuelt databasen: *Levende ord – formidlet af mennesker* på adressen: www.levendeord.dk. Databasen er oprettet af Oplysningscenter om Den 3.verden i fællesskab med Mellemløbet Samvirke. Databasen præsenterer seks forskellige typer levende formidlere, heriblandt gæstelærere og fortællefugle.

Gæstelærere er 40 indvandrere og flygtninge fra alverdens lande, som bor i Danmark, og som er vant til at tage ud og fortælle om deres egen kultur. De kommer fra Asien, Afrika eller Latinamerika, og de har alle fået individuel vejledning i at undervise i den danske folkeskole. Fortællefugle er en løst sammensat gruppe fortællefolk fra mange lande. De har det til fælles, at de fortæller gode historier fra mange kulturer.

Dette undervisningsmateriale er blevet til ved hjælp af støtte fra Danida.

Fælles indledning for begge trin

Kuffertens indhold

Det fælles opstartsmodul og udgangspunktet for undervisningsmappen på alle trin er en kuffert fyldt med inspiration, tekst, billeder og handlingsforslag (samt læremateriale). Noget af materialet i kufferten skal bruges som historiestarter i et forløb baseret på *Storylinemetoden*.

I kufferten finder I også forslag til, hvordan I kan tage direkte kontakt med elever i *Syd* samt forslag til, hvordan vores gæstelærere kan inddrages i arbejdet. Indhold:

- Undervisningsmappen
- Bøger: *Material World* og *Women in the Material World*
- Dug og genstande
- Musik
- Engangskameraer
- Adresser
- Planlægningskemaer til storylineforløb
- Bilag til at fotokopiere efter (tipskupon, kort)
- Madkassen fra fairtrade-kampagnen
- Litteraturliste fra O3V
- Verdenskort
- Diverse brochurer
- Diverse dokumenter

At se på billeder!

Et billede er et billede og lyver ikke! Sandt eller falsk?

Det objektive sandfærdige billede eksisterer næppe. Ethvert billede er et resultat af fotografens forestillinger om sit motiv. Valget af motiv er begrundet i forskellige årsager. Er fotografen blevet bestilt af nogle, der ønsker et særligt budskab frem? Er fotografen motiveret af *kunsten*? Eller af idealistiske årsager? Hvilket budskab forsøger fotografen at bringe os med billedet?

Billedet kræver også en, der ser på det! Betragteren er også med til at skabe motivet, idet hun læser sine egne forestillinger ind i billedet.

Nogle billeder er nemme at forstå. For eksempel billeder af varer fra Superbrugsen i reklamerne. Andre billeder kræver en nærmere undersøgelse eller tolkning for at give mening. Disse billeder kan for eksempel være taget i lande fjernt fra vore breddegrader.

Vi har alle sammen vore *indre* billeder af steder og ting rundt omkring i verden. Det betyder, at vi har forestillinger om disse steder og ting, selvom vi ikke selv har set og oplevet dem i virkeligheden. Vores *indre* billeder af verdens fattigste lande er ofte baseret på TVs og dagbladenes billeder. Desværre fokuserer de fleste medier overvejende på negative sider af disse lande. Således bliver vores indre billeder af for eksempel hele det

Retfærdighed og solidaritet – Globalt medborgerskab

afrikanske kontinent præget af hungersnød, ustabilitet, tørke, korrupsion etc., selvom det kun er virkelighed for ganske få områder i kontinentet.

Når vi kikker på billeder af andre folk og deres omgivelser kan vi også forsøge at se på de små detaljer. Måske gemmer der sig små overraskelser, der kan få os til at undre os over de forskellige måder, som vi bruger den samme ting på eller indretter os på.

Med kufferten følger bøgerne *Material World* og *Women in the Material World*. I *Material World* finder I fotos af familier og deres genstande rundt omkring i verden. Disse fotos fortæller om levevilkår jorden rundt, idet familier er blevet afbilledet med alle deres ejendele og bohaver udenfor deres boliger. *Eleverne skal reflektere, sammenligne og diskutere deres egen og andres livssituation ud fra dette materiale.*

Forslag til gæstelærer (indledning):

Som start på undervisningsforløbet kan en gæstelærer fra Oplysningscenter om den 3.verden komme og præsentere kufferten og materialet, samt berette om sit eget udgangspunkt.

1. Pearl Andersen (Botswana)
2. David Musoko (Uganda)
3. Ada Mortensen (Venezuela)
4. Rahim Dawar (Afghanistan)

Hvad ejer du? - Et aktivitetsforslag (billeder):

Mål: at skabe en øget bevidsthed om, hvilken rolle genstande spiller i ens liv samt at tænke over, hvor alle tingene kommer fra.

Med inspiration i billederne fra bøgerne *Material World* og *Women in the Material World* skal eleverne tale om, hvilke genstande de selv er omgivet af. Aktiviteterne retter sig mod at skabe en øget bevidsthed om elevernes egen materielle standard, samt mod at tænke på international handel (det at vi i vor dagligdag går i tøj og sko, og forbruger dagligvarer, der kommer fra andre lande).

1. Følgende øvelse laves to og to: se på hinandens tøj – hvad har vi på? Check etiketter i tøj, sko, armbåndsure, tasker og tilbehør. Hvor kommer det fra? (se for eksempel Zapp: nr.5, 2000 om Jeans)
2. Denne øvelse laves som gruppearbejde: Hver enkelt elev ser på i sit eget klædeskab derhjemme og laver en liste over sit tøj og sine sko. Gruppen fremstiller derefter en gennemsnitselev. Hvad har en gennemsnitlig dreng eller pige i sit skab?
3. Denne aktivitet laves som gruppearbejde. Gruppen vælger en af elevernes værelser og opregner alle de genstande, som findes på værelset. Derefter laves en planche. Alle plancherne hænges op i klasselokalet og klassen skaber sammen et billede af, hvad en gennemsnitselev i deres klasse ejer (på baggrund af både klæder og indbo). Plancherne laves af billeder som er klippet ud af almindelige husstandsdelte reklamer og der laves collager (vælg at lave dit klædeskab eller dit værelse).
4. Hæng billederne op i klassen og lad eleverne præsentere deres verden.

Retfærdighed og solidaritet – Globalt medborgerskab

P.S. I denne aktivitet vil interne kulturelle og sociale forskelle komme tydeligt til udtryk i klassen! Læreren bør tage højde for, at der muligvis kommer en diskussion af, hvem der har mest og mindst.

Material World – aktiviteter:

Mål: at eleverne undrer sig over hvad folk i forskellige lande ejer.

Materialer: Material World, Women in the Material World, samt eventuelt de 10 fotobøger med portrætter af familier rundt i verden (se litteraturliste).

- *Lad eleverne sætte sig sammen to og to eller tre og tre og se på billederne i bøgerne. Lad eleverne bruge 5 minutter på hvert foto, før man skifter.*
- *Efter at alle har set alle billederne, tag en snak på klassen om, hvad der undrede, og hvad eleverne især lagde mærke til.*
- *Hvordan mon det har været for familierne at få taget fotos på den måde? Hvad har naboerne sagt og tænkt? Hvad nu, hvis det var vores hverdag der skulle tages fotos af?*

Min verden - aktivitetsforslag (Internettet og billeder):

Gå på Internettet på www.u-land.dk og find det sted, hvor skoleelever fra hele verden har præsenteret deres verden. Se hvordan disse børn har præsenteret sig selv.

1. Denne øvelse laves som gruppearbejde: Gruppen vælger en af klassens elever. Nu skal hans eller hendes verden præsenteres:
 - a. familien præsenteres, erhverv, arbejdsopgavernes fordeling, beslutninger, religion. Disse ting skal skrives ned på computer og printes ud, idet de senere skal bruges til plancher.
 - b. dagligdag for eleven fra morgen til aften
 - c. gruppen tager fotos af eleven (med engangskameraet fra kufferten): et fra midten og op, og et fra brystet og op.
 - d. gruppen tager to fotos af familien foran deres hjem sammen med en genstand, som betyder meget for familien
 - e. gruppen tager to fotos af skolen, samt af eleven med skolekammerater udenfor skolen og i klasseværelset.
 - f. gruppen tager fotos af eleven, mens hun arbejder.
 - g. gruppen tager fotos af eleven sammen med hendes yndlingslegetøj, eller ved hendes bedste fritidsbeskæftigelse.
 - h. gruppen tager fotos af hende, mens hun spiser aftensmad.
 - i. hvis der er flere billeder tilbage i kameraet, må gruppen selv vælge de sidste motiver
 - j. alle i gruppen laver en tegning af noget, der gør dem glade og en anden med noget, der gør dem kedede af det.
2. Billeder og tekst hænges op på plancher i klassen.
3. Lav en sammenligning mellem fotoerne fra u-land.dk og dem i klassen.

Retfærdighed og solidaritet – Globalt medborgerskab

Forslag til gæstelærer (genstande)

En gæstelærer fortæller om sin egen materielle verden og bringer eventuelt eksempler på genstande, som han eller hun var omgivet af i sit hjemland.

1. Kim Ngyuen (Vietnam)
 2. Christiane Studsgaard (Brasilien)
 3. Jimmy Mhukayesango (Zimbabwe)
 4. Tina Wagner (Nigeria)
-

Globalisering og international handel

Det svære medansvar

Vores dagligvarer kommer fra alverdens lande. Det samme gør vores tøj og sko. Ved visse varer er det næsten umuligt at tale om oprindelsesland, som når vi ser på cowboybukserne, der bliver syet i Tunesien i Nordafrika. Bomulden i stoffet er produceret i Benin i Vestafrika, mens indfarvningen stammer fra Milano i Italien. Sytråden kommer fra Irland, og lynlåsen er lavet i Japan af materialer fra Namibia, Afrika og fra Australien. Endelig er de stenvasket med pimpsten, der er lavet af tyrkisk vulkan.

Globalisering betyder også, at vi som forbrugere og borgere bliver kastet ind på den internationale scene og det internationale marked som en medspiller. Vores valg og vore indkøb bliver vigtige og får vidtrækkende konsekvenser langt udenfor vore grænser. Vi må stille spørgsmål ved, om vores nye kjole fra Indien er fremstillet af arbejdere, som har rimelige vilkår. Vi må sikre os, at der ikke indgår børnearbejde i den fodbold, som vi skal til at spille med. Ligeledes må vi undersøge, om vores kakao er blevet handlet til en fair pris, sådan at bonden i Bolivia kan leve et anstændigt liv – og ikke blot overleve.

Vi er blevet medansvarlige på en ganske anden måde end tidligere. Dette ansvar stiller anderledes krav til vor bevidsthed og handlemåde. Sætningen: at handle lokalt og tænke globalt har aldrig været mere aktuel end nu.

Verdenskort – aktivitet:

Mål: at skabe en fælles forståelse for verdensdelene og et overblik over verden.

- Fremstil et verdenskort i saltdej *eller* papir og pap *eller* papmaché.
- Hvilke lande tror I, der er de fattigste lande? Og hvilke tror I, der er de rigeste lande?
- Marker de rige og fattige lande med forskellige farver.

Eventuelt:

Retfærdighed og solidaritet – Globalt medborgerskab

- Sæt mærker på kortet, hvor eleverne mener, at der er kontorer for Coca-cola, Amnesty International, Greenpeace, McDonald burgerbarer m.fl.
- Lav pile på kortet, som markerer hvor eleverne tror at turister fra Danmark kan lide at tage hen, hvor flygtninge flygter fra og til (hvorfor?), hvor indvandrere kommer fra og hvor de rejser hen (hvorfor?). Til sidst er kortet fyldt med pile, som kan farves i forskellige farver, sådan at det giver en ide om, hvordan mennesker flytter sig. Skriv evt. også ord på kortet.

I denne aktivitet skal man slappe af i forhold til tal og nøjagtigheder. Tænk i store linier! Det vigtigste er at få et overblik over verden.

Hvad er arbejde? - aktivitet:

Klassen skal diskutere hvilket arbejde, folk i Danmark udfører.

1. Kvinder
2. Mænd
3. Ældre
4. Unge
5. Indvandrere

Når klassen har indkredset mange typer af arbejde (husk også det ulønnede arbejde: husarbejde, frivilligt arbejde, omsorg etc.), skal de diskutere:

1. Hvilket arbejde er mest værd for Danmarks økonomi?

Værdien af ubetalt arbejde - aktivitet:

Husk en snak om det ubetalte arbejde (omsorgsarbejde, frivilligt arbejde m.v.). Det spiller en enorm rolle i verdensøkonomien.

- Diskuter med eleverne hvad det er, og hvordan det kan opgøres?

PS: Ubetalt arbejde kan opgøres ved for eksempel at udregne, hvad det ville koste, hvis det *ikke* blev gjort gratis. Det kan også opgøres ved at se på, hvor meget man taber ved at udføre ulønnet arbejde, set i forhold til den gennemsnitstimeløn, som man *kunne* have tjent..

I forskellige lande har man udregnet hvor meget ubetalt arbejde, der sådan cirka bliver udført. Derefter udregnede man, hvor meget andelen af det ulønnede svarede til i forhold til bruttonationalproduktet (de samlede økonomiske handlinger i et land). I Tyskland fandt man for eksempel ud af, at værdien af det ulønnede arbejde var lige så høj som 63 % af bruttonationalproduktet.

(I Japan fandt man ud af, at 85 % af det ulønnede arbejde blev udført af kvinder)

Retfærdighed og solidaritet – Globalt medborgerskab

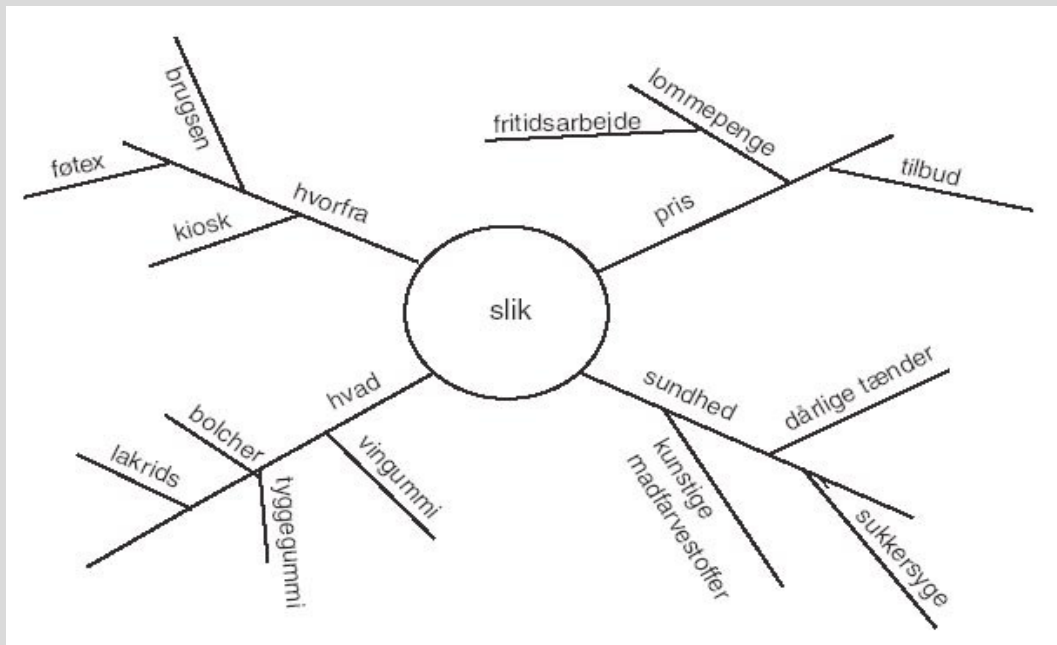
Økonomi

Mål: at placere sig selv i det økonomiske kredsløb.

Skal gøres ved at introducere mindmap-begrebet for eleverne.

Mindmaps

En mindmap er et slags associationsdiagram, som typisk anvendes som et personligt redskab til at få indtryk og ideer fæstnet på papiret (brainstorm), samtidig med at overblikket udvikles. Man starter med at lægge papiret ned i tværformat og begynder med det centrale tema eller ord/tegning i midten. Ud fra det centrale ord skriver man så enkeltord, der rummer det man gerne vil notere. Hvert ord skrives på en linie, og føjes til der hvor man synes de passer bedst.

Mindmap - aktivitet:

Lav en mindmap med dig selv som økonomisk aktør. Placér dig inde i mindmappens cirkel. Lav en oversigt over, hvor du får penge fra, hvor pengene bliver brugt etc. (se mindmappen ovenfor som inspiration).

Handel starter i hjemmet – aktiviteter:

Mål: at skabe en bevidsthed om, hvordan økonomi spiller en rolle i vores personlige historie.

- Diskuter følgende spørgsmål med eleverne:
 1. Hvordan tjente dine bedsteforældre deres penge? Hvilket arbejde udførte de? Og hvad med dine oldeforældre? Eller dine tipoldeforældre?
 2. Hvem tjener flest penge hjemme hos din familie? Ændrer det sig over tid?

Retfærdighed og solidaritet – Globalt medborgerskab

3. Hvordan bruger I jeres penge? Hvem beslutter, hvad pengene skal bruges til?

Mål: at skabe klarhed over hvad økonomi egentlig er.

- Lav to grupper. Den ene gruppe diskuterer en enkelt families/et hjems økonomi (husk at de nøjagtige tal ikke er det vigtige i denne øvelse):

1. Hvad har et hjem brug for, for at kunne eksistere?
2. Hvordan får man det et hjem har brug for?
3. Hvad påvirker vore muligheder for at få det vi har brug for?
4. Nævn nogle begrænsninger som hjemmet udsættes for
5. Hvad kan familien gøre?

- Den anden gruppe diskuterer økonomien i et fiktivt land, som vi kan kalde *Ydre Barvaristan*:

1. Hvilke ressourcer har et land brug for?
2. Hvordan får man fat i disse ressourcer?
3. Hvad påvirker mulighederne for at få fat på de ressourcer?
4. Nævn nogle af de begrænsninger som landets økonomi er udsat for
5. Hvad kan man gøre i landet?

Endvidere skal man i gruppen overveje:

- Befolkningens størrelse
- Hvor mange er der til at arbejde?
- Hvor mange hushold er der i landet? Hjem?
- Hvilke typer af hjem/hushold er der?
- Hvor mange er uden arbejde?

Lad begge grupper præsentere deres overvejelser for resten af klassen. Brug noget tid til at se på forskelle mellem et hjem og et land (*Ydre Barvaristan*). Hvad er de største forskelle?

P.S: Økonomi består af mange markeder (arbejds-, vare-, ejendoms- etc.) og hjemmet eller husholdningen spiller en stor rolle (arbejder, forbruger, ejer etc.).

Forslag til gæstelærer (international handel og økonomi):

Følgende gæstelærere kan komme og tale om, hvordan international handel og økonomi har haft indflydelse på børns levevilkår i de lande, som de kommer fra.

1. Norka Alegria (Peru)
2. Jaime Cossio (Chile)
3. Abdul Mendez (Mozambique)
4. Emmanuel Douabu (Elfenbenskysten).

Retfærdighed og solidaritet – Globalt medborgerskab

Børn er internationale storforbrugere – aktivitet:

Mål: At skabe bevidsthed om at fjernsynsprogrammer er produkter som købes og sælges, samt at hovedparten af tv-programmer er produceret i USA med amerikanske kulturelle værdier.

Børn er en faktor som det internationale marked må regne med. I Danmark er børn en væsentlig faktor i det store regnskab vedrørende køb og salg af varer. Reklamebranchen har for længst indset, at børn har stor indflydelse på deres forældres forbrugsvaner, så derfor rettes mange reklamer ind efter den viden.

1. Hvad ser I i fjernsynet? Lav en undersøgelse i klassen. Brug et spørgeskema, som I selv udformer.
2. Når alle har udfyldt spørgeskemaet laver I et diagram over de mest populære tv-udsendelser. Lav en markering af de udsendelser, der er produceret i Danmark.
3. Diskutér hvordan jeres valg af tv-udsendelser har betydning for international handel.

Brug andre temaer for jeres spørgeskema, hvis I har lyst (legetøj, tøj, telefoner, computerspil, videofilm, Pokémon billeder og fastfood etc.).

Morgenmad - aktivitet:

Mål: at bruge en dagligdags begivenhed til at tænke globalt med.

I følgende opgave tager I udgangspunkt i familiens morgenmåltid. Müesli kan bruges, som et eksempel på mad med forskellige råvarer produceret dels i Danmark, dels i andre lande med et varmere klima.

Hvor kommer vores morgenmad fra?

Lad eleverne arbejde i små grupper. I tekst og billeder (evt. collage med billeder fra reklamer) laver de nu en typisk morgenmadsmenu, ud fra hvad de hver især får at spise til morgenmad derhjemme. I gruppen diskuteres spørgsmål som:

- Hvilke råvarer er der i morgenmadsen (i müesli kan der f.eks. være havre, hvede, rosiner, nødder, bananer, kokos)? - Hvor kommer de forskellige råvarer fra? - Tegn den vej bananer bliver transporteret? - Hvilket arbejde er der med at dyrke bananer? - Hvad koster en banan i butikken i Danmark?
- Nævn nogle af de mange personer, der har arbejdet med müesliens råvarer, før den når til det danske morgenbord.

Se også *Madpakken* – en kampagne for fair regler i verdenshandelen med fødevarer.

Børn arbejder hårdt!

I nogle lande opfatter vi barndommen som en tid, hvor børn skal lege og beskyttes. I andre lande er også de små mennesker nødt til at bidrage med arbejdskraft, fra det øjeblik de kan gå.

Retfærdighed og solidaritet – Globalt medborgerskab

Rundt omkring i verden er der masser af børn, som udfører arbejde med og uden betaling. Nogle børn er hovedforsørgere for deres familie, andre hjælper til med at tjene til føden, andre bruger deres indtægter på sig selv. Nogle børn arbejder med farlige stoffer og på steder, hvor de nemt kan komme til skade. Andre børn arbejder langt fra deres familie, og må bo under usle vilkår.

FNs *Konvention om Barnets rettigheder* fra 1989 (Børnekonventionen artikel 32) siger: Barnet skal beskyttes mod økonomisk udnyttelse, det vil sige for lav eller slet ingen løn, og mod arbejde, som kan være farligt for dets helbred, forstyrre eller afbryde dets skolegang, eller skade dets sundhed og udvikling. Staten er forpligtet til at fastsætte en mindstealder for børns arbejde og en sikring af arbejdsforholdene.

Det anslås, at langt over 300 millioner børn i verden skal arbejde dagligt. Nogle får løn for deres arbejde, andre gør ikke. Når man er et barn der arbejder hele dagen, har man ikke tid til at lege eller til at gå i skole. Hvis der er for mange børn, der aldrig får en skoleuddannelse, får det konsekvenser for et lands udvikling. Børnearbejde er en del af en ond cirkel, hvor fattigdom er årsagen til at børnene arbejder. De voksne kan ikke få arbejde, fordi der er billig børnearbejdsstyrke. Familier bliver afhængige af, at børnene arbejder.

Selv om mange lande har indført forbud mod det skadelige børnearbejde, er det ikke sådan at få afskaffet, når hele familier er afhængige af, at deres børn arbejder.

Sagt om børnearbejde:

”Det er kun i fattige lande, man har børnearbejde”

I Danmark arbejder langt de fleste børn over 15 år. De har aviseruter, de arbejder i deres families virksomheder, i butikker, restauranter, med rengøring og babysitting.

”Alt slags børnearbejde er skadeligt”

Mange børn kan sagtens kombinere nogle få timers arbejde med at gå i skole ved siden af. Og de arbejder heller ikke nødvendigvis med farlige stoffer eller i farlige omgivelser. Mange lande har indført strenge love og regler, som regulerer børns arbejde. Der findes familier med lave indkomster i nord, som har stort udbytte af at deres store børn har et arbejde.

”Børnearbejde foregår på fabrikker”

Det er simpelthen ikke sandt. Børnearbejde er af så mange typer. I de fleste tilfælde hjælper børn deres familier med at udføre arbejde såsom at hente brænde, at gøre rent, at lave mad og passe dyr. Og for pigerne gælder det, at de forventes at lære husligt arbejde. Mange piger arbejder i andre familier med husarbejde.

”Børn skal i skole i stedet for at arbejde”

Mange forældre har ikke råd til at lade deres børn gå i skole, eller der er simpelthen ingen skole, som man kan sende børnene i. I nogle lande er undervisningen i skolerne så ringe, at det kan være svært at se fordelene ved at lade børnene gå i skole.

Retfærdighed og solidaritet – Globalt medborgerskab

Børns aktiviteter - aktivitetsforslag:

Mål: at skabe bevidsthed hos eleverne om, hvad arbejde er og at sammenligne egne pligter med andres.

1. Lad hver elev skrive en tidstabel over alle de aktiviteter, som de lavede dagen før
2. Sæt eleverne sammen to og to, og lad dem diskutere hvilke af deres aktiviteter, de opfatter som arbejde.
3. Diskutér begrebet *arbejde* med hele klassen. Er det arbejde at hjælpe til derhjemme? Bliver det gjort til gengæld for lommepenge?
4. Lav en sammenligning med denne tidstabel over Anjella fra Kenya (12 år):

4.45	Står op og vasker sig og spiser morgenmad
5.00	Går ud i marken
5.30	Arbejder i marken hele dagen
15.00	Hjælper mor med at samle brænde og går hjem
15.30	Henter vand
16.00	Hjælper med at støde og male majs til mel
18.30	Ser efter sine brødre og søstre
20.00	Spiser aftensmad, og hjælper med at vaske op
21.00	Vasker sig og går i seng

Forslag til gæstelærer (børnearbejde):

Følgende gæstelærere kan komme ud og fortælle om børnearbejde i følgende lande:

1. David Musoke (Uganda)
2. Emmanuel Douabou (Elfenbenskysten)
3. Saul Amaya (El Salvador)
4. Rahim Dawar (Afghanistan)
5. Ama Bragu Pedersen (Ghana)

Børns leg - aktivitetsforslag:

Mål: at skabe bevidsthed hos eleverne om, at børn der arbejder for meget, bruger for lidt tid på at udvikle sig.

Lad eleverne lave en *brainstorm* over, hvorfor det er vigtigt, at børn leger hver dag.

1. Hvordan ville de have det, hvis de ikke fik lov til at lege, eller hvis de ikke havde tid til at lege? Hvornår kan det være svært for nogen børn at lege? (Børn hvor der er krig, flygtningebørn kan måske ikke lege). Har alle børn ret til at lege?
2. Lad eventuelt hver elev fortælle de andre om deres yndlingsleg eller yndlingsspil.

Retfærdighed og solidaritet – Globalt medborgerskab

Brainstorm:

Læreren eller en elev står og skriver ved tavlen. Der skal helst ingen censur være. Ingen argumenter er bedre end andre! Alle ord er lige gode! Når alt er tømt ud kan man begynde at lave mønstre - det vil sige sortere i det nedskrevne, opdele det i kategorier, se sammenhænge etc. – og diskutere de enkelte ord.

Klassens arbejde - aktivitetsforslag:

Mål: at skabe bevidsthed hos eleverne om at børnearbejde er en meget almindelig ting, også i Danmark.

Undersøg hvor mange i klassen der udfører arbejde (også husarbejde), hvad de laver, hvor de får penge fra, hvor meget de tjener og hvad deres penge bliver brugt til.

Diskuter hvorfor det er nødvendigt at børn arbejder.

Diskuter hvordan forældres holdning er til arbejde.

Hvad er fordelene ved at børn i Danmark arbejder?

Hvad er ulempen ved at børn i Danmark arbejder?

Da bedstemor var ude og tjene – aktivitetsforslag:

Måske har en af eleverne en bedstemor eller en bedstefar, som har været ude og arbejde som barn. Måske vil hun eller han gerne komme i klassen og fortælle om, hvordan det var.

Ring til et lokalcenter og aftal et besøg for at få en snak med de ældre om, hvordan de arbejdede, da de var børn.

Skal børnearbejde forbydes helt? – rollespil:

Mål: at skabe en viden hos eleverne om, at børnearbejde har mange sider, og at det er en meget kompleks opgave at få det skadelige børnearbejde udryddet.

Denne aktivitet laves som et rollespil, hvor eleverne får hver deres rolle. Se fotokopieringsarket i kufferten.

1. Børnearbejderen (Parvin, Ramesh eller Vijay) er kommet til at lave en fejl på sit tæppe i går. Hans arbejdsgiver tæppehandleren har straffet ham så hårdt, at han har svært ved at arbejde i dag. Og i dag kommer fine gæster til tæppehandleren, idet han har tilladt en organisation at komme på besøg.
2. Prøv gerne rollespillet flere gange med forskellig besætning.
3. Diskuter resultatet.

Ydre Barvaristan (et undervisningsforslag for 3. – 6.klasse)

Oplægget (storylineforslag)

Eleverne skal skabe et univers, der indeholder elementer af både børnearbejde, indblik i materiel nød, og ulige handel imellem flere lande. Det navn vi har valgt er fiktivt – klassen kan vælge et andet navn, som eventuelt passer bedre.

Lidt om pædagogikken

Storylinepædagogikken går ud på at arbejde med børnenes viden og kreativitet og deres egne ideer. Udgangspunktet for ethvert emne er derfor at arbejde med en historiestart med åbne ender. De spørgsmål, som læreren derefter anvender, skal i høj grad åbne for elevernes fantasi og allerede etableret læring om det valgte tema.

Dette forslag handler om, hvordan der ser ud i de fattige lande, og hvad folk der har og ikke har brug for. Storylinemetoden kræver noget planlægning og opmærksomhed fra læreren, for at kunne lykkes. (I kufferten er der planlægningskemaer til brug for forløbet).

Hvordan ser der ud i Ydre Barvaristan?

Læreren starter storylineforløbet med at komme med et eventyr. Lærerens bord skal dækkes med en afrikansk, asiatisk eller latinamerikansk dug eller et lagen. På bordet skal der stå en eller to genstande, som ser meget udenlandske ud. Når eleverne kommer ind i klassen høres der fremmedartet musik.

Der var engang et land, som var meget fattigt. Menneskene boede i en ørken, hvor der kun kunne gro ganske lidt grøntsager. Der var ikke særlig meget drikkevand at få, så folkene i Ydre Barvaristan måtte hver dag gå meget langt for at hente vand. Folkene som boede der måtte arbejde meget hårdt hver dag, for at få mad.

Hvordan tror I der ser ud?

Hvilke huse mon de bor i?

Hvordan ser mennesker i Ydre Barvaristan ud?

Hvilket arbejde udfører de?

Hvad fremstiller de?

I 4-mandsgrupper fremstilles:

- boliger
- familier, roller, alder, egenskaber
- produktionsredskaber

Tegn store billeder af, hvordan der ser ud i Ydre Barvaristan og hæng dem op i klassen. Fremstil boliger og dukker, som skal være befolkningen i Ydre Barvaristan. Kan laves i papmaché eller trylledej.

Retfærdighed og solidaritet – Globalt medborgerskab

Forslag til plan:

- 1.dag Grupper: boligen fremstilles
- 2.dag Grupper: familien fremstilles
- 3.dag Dukker fremstilles af eleverne individuelt og gives *liv* (sæt historier på)
- 4.dag Produktionsredskaber fremstiles individuelt, eller to og to sammen

Forslag til gæstelærer (materiel kultur)

En gæstelærer kommer på besøg i klassen og fortæller om sin barndom og om sine forældre. Gæstelæreren og eleverne ser i fællesskab på de genstande, som eleverne har produceret.

1. Ama Bragu Pedersen (Ghana)
2. Pearl Andersen (Botswana)
3. Ada Mortensen (Venezuela)
4. Alimatou Sadiya Niang (Senegal)
5. Jaime Cossio (Chile)

Opsamling af indtryk fra gæstelærerbesøget

Hvordan var besøget? Var der nogle ting, som gæstelæreren sagde, som vi kunne bruge i vore billeder af Ydre Barvaristan? Hvad undrer I jer over? Hvad overrasker jer? Hvad er let at forstå?

Hvad ejer folk i Ydre Barvaristan?

Nu har vi set, hvordan der ser ud i Ydre Barvaristan. Nu skal vi finde ud af, hvordan folk bor.

Hvad mon de ejer? Hvordan ser deres senge ud? Deres stole og borde? Hvordan laver de mad? Hvordan transporterer de mennesker og varer? Hvad har børnene at lege med?

Vi skal lave genstande af ler, trylledej eller modellervoks – og der skal være nok til at en husholdning kan fungere. Eleverne skal gå sammen i små grupper på to eller tre styks og så fremstille en husholdning.

Katastrofen lurder i Ydre Barvaristan.

En dag kom en af beboerne i Ydre Barvaristan hjem fra besøg i en nabolandsby og fortalte, at derovre var 12 døde af en mystisk sygdom, og mange var syge. De kunne ikke holde maden i sig og blev hurtigt svagere og svagere.

Hvad tror du beboerne i Ydre Barvaristan gør nu? Hvordan mon de har det?

- Lav lister over forholdsregler, som familierne kan tage
- Diskuter hvilke sygdomme det kan være

Overflødigshorn af mulige katastrofer, som kunne indtræffe i Ydre Barvaristan: tørke, sygdom, kollaps af økonomien, miljøkatastrofer, krig, græshopper, oversvømmelse, vulkanudbrud, jordskælv.

Retfærdighed og solidaritet – Globalt medborgerskab

Hvordan ser Ydre Barvaristan ud på tv og i aviser?

Et stykke vej væk fra Ydre Barvaristan ligger Blåriget. I Blåriget er der nok af alting. Alle familier bor i gode huse med indlagt vand og elektricitet. Alle i Blåriget får nok at spise hver dag. De fleste familier har mindst to biler, to fjernsyn og en cykel til hver i familien. Alle børn får lov at gå i skole. De går til forskellige ting efter skoletid såsom ridning, fodbold eller karate. De kan komme på hospitalet, når de er syge.

Folk i Blåriget bruger meget tid til at se tv. Nogle gange hører de om Ydre Barvaristan.

Hvad mon tv viser af billeder fra Ydre Barvaristan?

Hvad tror i, at folk i Blåriget mener om Ydre Barvaristan?

Hvad siger folk i Blåriget om folk i Ydre Barvaristan?

- Lav en tv-udsendelse eller et teaterstykke om Ydre Barvaristan!
- Vis tv-udsendelsen eller stykket for en anden klasse. Måske kan I udveksle med en anden klasse?

(En videoproduktion kan være en stor affære at gå i gang med. Det er vigtigt at planlægge projektet med mange detaljer. Lad eleverne snakke processerne igennem, og vær opmærksom på, at en stram styring kan være nødvendig for at skabe et produkt).

Forslag til gæstelærer (mediernes billeder)

Se en video om børns levevilkår sammen med en gæstelærer.

1. Se: *De kalder mig hund* sammen med Christiane Studsgaard (Brasilien)
2. Se: *Danse regn og digte breve* med Jimmy Mhukayesango (Zimbabwe)
3. Se: *Børn har også ret (5 små dokumentarfilm)* med Rahim Dawar (Afghanistan)
4. Se: *Drømmen om Rio – om gadebørn i Brasilien* med Christiane Studsgaard (Brasilien).

Hvad ser vi på videoen? Hvilke billeder vises i filmen? Hvad vil instruktøren gerne fortælle? Hør hvordan gæstelæreren fortæller om sit land i forhold til filmen.

Opsamling af indtryk fra gæstelærerbesøget

Hvordan var det at have besøg af en gæstelærer fra det land? Hvad ved klassen nu om at se på billeder i tv om andre lande? Hvorfor mon fattige lande præsenteres på en bestemt måde i tv og aviser?

Opsamling

Vi ser på vores land Ydre Barvaristan. Hvad har vi bygget? Hvad mangler der?

Retfærdighed og solidaritet – Globalt medborgerskab

Hvordan får folk i Ydre Barvaristan ting fra andre lande?

En dag har et par familier i Ydre Barvaristan tjent lidt flere penge end de andre, så de har råd til at købe sig et fjernsyn. De har set udsendelser fra Blåriget om hvordan de spiser, hvordan de bor og hvordan deres børn får uddannelse. De har også set en masse reklamer for tandpasta, hårshampoo og videoer. Reklamerne bliver sendt imellem udsendelserne, sådan at folk i Blåriget kan få ideer til, hvad de skal bruge deres penge til.

Nu får folk i Ydre Barvaristan også lyst til at få andre varer, end dem de selv laver. De vil gerne have telefoner og musik cd'er. Og de vil have smarte sko og plasticbeholdere til deres mad. Det kan de ikke købe i Ydre Barvaristan, så derfor bliver de nødt til at handle med Blåriget.

Vi skal lave et marked, hvor handelen mellem de to lande bliver synlig. Der skal fremstilles Blåriges varer og Ydre Barvaristan skal sælge deres uforarbejdede råvarer. Hvad er det for ting, der skal sælges?

Hvordan mon varerne fra Ydre Barvaristan ser ud?

Hvordan mon varerne fra Blåriget ser ud?

- fremstil varer af papir og pap

Klassen skal opdeles i to grupper: Blåriget og Ydre Barvaristan – der skal være knapt en femtedel af klassen i Blåriget og resten i Ydre Barvaristan. Varerne fra Blåriget er elektronik, cd'er, mobiltelefoner, tv osv., mens varerne fra Ydre Barvaristan er deres råvarer (hvad har eleverne besluttet, at man fremstiller i landet?).

- Man kan eventuelt fremstille en bog, der beskriver bytteforholdet. Hvordan blev priserne fastsat? Var handelen fair?

Forslag til gæstelærer (varer og tilgængelighed)

En gæstelærer som kan fortælle lidt om, hvilke varer man kan få og ikke få i et land, og hvordan man oplever det pludselig at kunne få noget nyt.

1. Abdul Mendez (Mozambique)
2. Saul Amaya (El Salvador)
3. Kim Ngyuen (Vietnam)
4. Tina Wagner (Nigeria)
5. En bedstemor eller bedstefar som kan huske, hvordan det var at få frugt lige efter 2. Verdenskrig, eller som kan huske sparsommelighed og nøjsomheden.

Opsamling af indtryk fra gæstelærerbesøget

Hvordan var det at have besøg af gæstelæreren? Hvad lærte vi? Kan vi ændre på vores markedsplads?

Retfærdighed og solidaritet – Globalt medborgerskab

Afslutning

Fest - aktivitet

Der skal være fest i Ydre Barvaristan. Planlæg og udfør festen i klassen.

Hvordan fester man i Ydre Barvaristan? Hvilken type mad spiser man som festmad? Er der særlige traditioner forbundet med store fester? Hvordan danser man?

Supermarkedsbesøg – lokalaktivitet:

Gå i dit lokale supermarked og se på varernes oprindelseslande.

Hvor kommer grøntsagerne fra?

Hvilke lande får vi bananer fra?

Hvor kommer vores kaffe fra?

Hvor får vi te fra?

Vi kan se på forskelle i kaffepriserne. Hvilke er de billigste og hvilke de dyreste?

- Lav en liste over kaffepriser.

Hvordan er en pris på en vare mon sammensat? (Producent, grossist, detaljeled, kunde, PR).

- lav et billede af en krone og angiv hvor meget af kronen der går til hvert led (lagkagemodel).

Jeans – aktivitet:

Mål: at skabe en bevidsthed om hvordan jeans/cowboybukser bliver fremstillet og solgt.

Zapp nr.5, 2000 handler om Jeans. Bestilles hjem i classesæt. Brug undervisningsmaterialet på klassen.

Kaffeforbrug – aktivitet:

Mål: at synliggøre prisforskelle og årsager til kaffevalg.

Opdel klassen i fire- eller femmandsgrupper. Hver gruppe skal:

1. undersøge det daglige kaffeforbrug på lærerværelset og udregne priser pr. dag for alle, samt pr. måned pr. lærer.
2. interviewe udvalgte lærere om kaffevalg
3. undersøge konsekvenserne af at skifte til en fair-trade kaffe (pris, levering etc.).

Retfærdighed og solidaritet – Globalt medborgerskab

Fair-trade bod – aktivitet:

Mål: at skabe debat på skolen om fair trade og priser, og at skabe bevidsthed om vores valgmuligheder.

1. Del klassen op i to grupper.
2. Den ene gruppe skal planlægge og køre en bod, hvor de sælger fair-trade produkter fra U-landsimporten, Urtekram eller Butik Salaam (bananer, tørret mango, bananchips etc.).
3. Den anden gruppe skal planlægge og køre en bod med almindelig frugtprodukter.
4. Begge boder skal udsmykkes med plancher og reklamer, som fortæller om varerne. Eleverne skal synliggøre argumenterne for skolens øvrige elever.

Lad eleverne køre boderne en enkelt dag – eller i en uge.

Max Havelaar – aktivitet:

Kontakt organisationen Max Havelaar eller U-landsimporten og bed om at få en ud, som kan fortælle mere om fair trade i klassen.

De skylder os 100 milliarder! (undervisningsforslag for 7. – 9. klasse)

Introduktion til handel og gæld

Der er enorm forskel på de rige og de fattige lande, og forskellen øges fra dag til dag. Kløften mellem rige og fattige lande bliver stadig større.

Da FN i 1971 lavede den første officielle liste over *mindst udviklede lande*, omfattede den 24 lande. Nu er den dobbelt så lang og tæller 49 lande. I 1975 boede der 160 millioner mennesker i de mindst udviklede lande. Nu bor der fire gange så mange, 640 millioner. Halvdelen af dem overlever for mindre end 1 dollar om dagen.

Mange af disse fattige lande bruger enorme ressourcer på at betale renter af deres gæld til de rige lande. Dette dilemma forhindrer effektivt landene i at skabe en reel udvikling.

LDC-landene (*Least Developed Countries*) er blevet klassificeret på basis af oplysninger såsom indkomst, alfabetiseringslister etc. Her er listen over landene (2001):

Afghanistan	Gambia	Rwanda
Angola	Guinea	São Tomé & Príncipe
Bangladesh	Guinea-Bissau	Salomonøerne
Benin	Haiti	Samoa
Bhutan	Kap Verde	Senegal
Burkina Faso	Kiribati	Sierra Leone
Burma (Myanmar)	Lesotho	Somalia
Burundi	Laos	Sudan
Cambodja	Liberia	Tanzania
Chad	Madagaskar	Tchad
<i>Comorerne</i>	Malawi	Togo
Den Demokratiske	Maldiverne	Tuvalu
Republik Congo	Mali	Uganda
Den Centralafrikanske	Mauretania	Vanuatu
Republik	Mozambique	Zambia
Djibouti	Nepal	Yemen
Eritrea	Niger	Ækvatorial Guinea
Etiopien		

- Brug kortet som klassen producerede i den fælles indledning til at finde hvert af verdens fattigste lande! Markér hvor de ligger, hvordan er fordelingen på kontinenter?

Retfærdighed og solidaritet – Globalt medborgerskab

- Læs om udlandsgæld på <http://danidavisen.dk> , <http://www.sol.dk> og på <http://www.danida.dk>. Hvilke lande har mulighed for at få slettet dele af deres gæld? Hvad skal de gøre til gengæld?
- Læs eventuelt videre på siderne og diskutér, hvorledes man har fundet frem til de lande, der skal have afgivet deres gæld.

WTO (*World Trade Organisation*) er en FN-organisation, der arbejder for at forbedre den samlede verdenshandel. WTO udsteder forskellige regler vedrørende handel imellem landene. Hvis landene ikke overholder disse regler kan WTO *straffe* landene med forskellige økonomiske sanktioner.

Multinationale selskaber stod for 25 % af den globale handel i 1998. De 100 største selskaber havde en omsætning på 4000 milliarder dollars i 1998. Til sammenligning vil det koste 206-216 milliarder dollars om året at dække alle menneskers basale behov.

Kritikere af den internationale økonomiske globalisering:

- Rainforest Action Network
- Friends of the Earth
- Anti-WTO Coordination
- Jubilee 2000
- Global Exchange
- Attac (*led efter mere information om disse organisationer på Internettet*).

Attac

Attac er en ny græsrodsorganisation på verdensscenen som har til formål at:

- bekæmpe den internationale spekulationsøkonomi ved at indføre skat på 0,1% på alle transaktioner (Tobinskat)
 - beskatte kapitalindtægter
 - afskaffelse af skattely
 - arbejde for et åbent, demokratisk og retfærdig internationalt handels- og investeringssystem
 - støtte kravet om at slette dele af den offentlige u-landsgæld
 - forsvare det offentlige velfærdssystem
- *Eleverne sætter sig sammen i mindre grupper og bruger Internettet til at undersøge, hvad Tobinskat er, og diskuterer dernæst, hvad de synes om ideen.*
 - *Hver gruppe bruger 5 minutter på at fremlægge deres mening for resten af klassen.*

Retfærdighed og solidaritet – Globalt medborgerskab

Kun 5 % af samtlige internationale valutahandler har med reel varehandel at gøre. De resterende er valutaspekulation. Det skaber en ustabil økonomi i mange lande

Tipskupon om globalisering og handel – aktivitet:

Lad eleverne udfylde tipskuponen, der er vedlagt som fotokopieringsmateriale i kufferten. Der gives ingen færdig facitliste til den. Nogle af svarene vil være flertydige. Den skal især ses som oplæg til diskussion om, hvad globalisering er for noget.

Den rigeste femtedel sidder på 86 % af verdens økonomiske omsætning. I 1960 var indkomsterne hos den rigeste femtedel 30 gange større end den fattigste femtedel. Nu er den 72 gange større (UNDPs rapport om menneskelig udvikling, 1999).

- Diskuter på klassen, om vores rigdom bygger på deres fattigdom? Er vi rige, fordi vi har opfundet flere ting, og dermed har skabt et mere moderne samfund?

Globalisering:

Globalisering er en proces, som har været i gang i århundreder. I de sidste 20-30 år er den accelereret på grund af industrialisering, informationsteknik samt hurtigere transportmuligheder. Tv-programmer via satellitter og Internettet har i den grad sat skub i globaliseringen. Globaliseringen bliver skævvredet, fordi store transnationale virksomheder har fået meget mere magt over udviklingen. Dette medfører, at nationale regeringer mister indflydelse. Løsningen på dette kunne være global udligning eller omfordeling af magten, hvilket kræver en strammere styring med de transnationale virksomheders aktiviteter.

MEN: to milliarder mennesker i verden har ikke elektricitet! Dette svarer til cirka en tredjedel af jordens befolkning. Derfor har de ikke adgang til revolutionen i information og telekommunikation. El er naturligvis et mindstekrav for at kunne være med i den elektroniske revolution.

Globalisering er mange ting. Her er nogle bud på, hvad det kan være:

- fri bevægelse for mennesker	- internettet
- cirkulation af varer, medier, viden	- satellit-tv
- samarbejde på tværs af grænser	- internationale kulturelle projekter
- handel på tværs af politiske og nationale grænser	- udradning af kulturelle forskelle?
- adgang til nye varer i rige lande	- skabelse af nye kulturelle forskelle?
- nye investeringer i u-lande	- skabelse af nye kulturelle udtryk?
- udbredelse af engelsk som fællessprog	- skabelse af større økonomiske uligheder? (Attac)

Diskussionsøvelser - aktivitet:

- Kan I finde på flere globaliseringstendenser?

Retfærdighed og solidaritet – Globalt medborgerskab

- Er der ting, som er fælles for unge over hele jorden? Er der ved at ske en standardisering, så unge overalt spiser den samme mad og går i det samme tøj, lytter til den samme musik etc.? Hvis ja, hvad skyldes det så, og er det godt eller skidt?

Det siges, at ulighederne i verden er blevet mindre. Siden 1960'erne:

- er den forventede levealder i u-landene steget fra 46 til 64 år	- er forskellen mellem den rigeste femtedel og den fattigste femtedel faldet i løbet af de seneste 10 år
- er børnedødeligheden halveret	- er Kina og Indien blevet væsentligt rigere
- er andelen af børn, som går i skole steget med 80 %	- er den del af befolkningen i Østasien, som lever i fattigdom, faldet fra 40 % til 15 %
- er adgangen til drikkevand fordoblet	

Undersøgelse via Internettet - aktivitet:

Klassen opdeles i grupper og vurderer disse udsagn ved hjælp af dette sted på Internettet <http://www.gostat.dk/>.

- Tag stilling til: Hvem vinder og hvem taber, når vi taler globalisering? Virksomheder, regeringer, folket, små virksomheder, nationalstater, fattige mennesker, rige mennesker, transnationale virksomheder?

I år 2000 stoppede det spanske kystpoliti godt 8000 mennesker på den korte rejse mellem Afrika og Europa. Det blev anslået, at det i 2000 lykkedes for 30.000 – 40.000 mennesker at slippe ind i Europa via denne rute. I 2001 arresterede politiet 2700 mennesker i de første tre måneder. Det er en stigning på 18 % i forhold til 2000. 80 % af de mennesker, der flygter fra Afrika i joller, er marokkanere.

Retfærdighed og solidaritet – Globalt medborgerskab

Ord:

- *Skriv disse ord ned på et stort stykke karton og hæng det op i klassen. Diskuter ordene; lær dem lidt at kende; smag på dem.*

Gode ord til at tale international handel med:

jord	behov	skoler	mænd
arbejdskraft	profit	valutakurser	gårde
udgifter	udsalg	arbejdsmarked	butikker
indkomstskat	rentesats	varemarked	migranter
budgetter	færdigheder	marked	fattige
gæld	arbejde	ejendomsmarked	arbejdere
lån	føde	uddannede	omsorg
kredit	biler	jordejere	kooperation
overskud	banker	konflikt	kvinder
underskud	faglært	arbejdsløshed	børn
beskæftigelse	kaution	altruisme	immigranter
ufaglært	forhandling	rig	middelklasse
	forbruger		

Risland og bønneland:

Mål: at eleverne får en bevidsthed om verdenshandel og det ulige bytte. Især forholdet mellem de lave priser på råvarer og de højere på forarbejdede produkter.

I Risland er klimaet bedre til at dyrke ris i end bønner. En arbejder kan avle dobbelt så meget ris som bønner. I Bønneland er det nemmere at dyrke bønner end ris. I begge lande spiser man dog både bønner og ris.

To arbejder i Risland producerer til sammen 1 kg ris og ½ kg bønner. Bønnelands to arbejdere producerer 1 kg bønner og ½ kg ris.

Nu beslutter Risland og Bønneland sig for at specialisere sig i at dyrke den afgrøde, som de er bedst til – og så handle sig frem til resten. Derefter producerer Rislands arbejdere 2 kg ris hver og Bønnelands arbejdere 2 kg bønner hver.

De handler så et kg ris for et kg bønner. Derefter har hvert land et kg af hver afgrøde.

Retfærdighed og solidaritet – Globalt medborgerskab

to arbejdere fremstiller:	Risland	Bønneland
<i>Ingen handel</i>	1 kg ris og ½ kg bønner	1 kg bønner og ½ kg ris
<i>Specialisering</i>	2 kg ris	2 kg bønner
Med handel:	De handler 1 kg ris for et kg bønner og har nu et kg af hver	De handler 1 kg bønner for et kg ris og har nu et kg af hver

- Eleverne sætter sig sammen to og to og forklarer hvad der sker i dette eksempel. Hvordan kan det være, at et land får mere ved at handle, end ved ikke at handle?

***Det ulige bytte* betyder, at der er nogle der taber på samhandel med andre lande**

- Hvad går galt i verdenshandelen, når u-lande ikke kan handle sig til rigdom? Kom med et eksempel på *det ulige bytte*.

Fair trade og EPZ zoner

U-landene får alt for lidt for deres råvarer. Derfor importeres nogle varer til en særlig *fair-trade* pris, hvor forbrugeren betaler lidt mere til bønderne og producenterne i Syd. På den måde kan man styrke producenterne og deres forbindelse til markederne. Deres udviklingsmuligheder bliver også større. Dette kan især komme kvinder og oprindelige folk til gode. Børn kan beskyttes mod at blive udnyttet i produktionen.

Forbrugernes opmærksomhed på den internationale handels negative effekter bliver større, og dermed kan de anvende deres købekraft på en positiv måde.

Fair trade viser eksempler på partnerskab via handel, baseret på dialog, gennemsigtighed og respekt.

Retfærdighed og solidaritet – Globalt medborgerskab

Fair trade fører kampagne for ændringer i regler og praksis i den konventionelle internationale handel.

Fair trade beskytter menneskerettigheder ved at støtte social retfærdighed, forsvarlig omgang med miljøet og økonomisk sikkerhed.

EU har beskyttet sit indre marked ved at indføre kvotesystemer og told, der favoriserer bestemte lande. Det betyder, at EU kun importerer et bestemt kvantum varer pr. år. På den måde kan EU beskytte sine egne landes producenter. De fattigste lande i verden har fået adgang til at sælge deres varer i EU, men ikke de vigtigste varer som ris, sukker og bananer. Her er der 10 år lange overgangsordninger.

Enkelte mener, at de rige lande skal fjerne al støtte til deres egen landbrugssektor (interne støtteordninger, eksportstøtten, importbegrænsninger), og man på denne måde kan starte en *normal* handel med de svageste lande. Afrikanske økonomier er typisk afhængige af et enkelt produkt (svag økonomi).

Ifølge den vestlige mytologi udfolder historien sig som en envejsrelation mellem *vesten* og resten af verden. *Vesten* opfinder, fornyer, forandrer og moderniserer sig dynamisk, mens resten overtager eller kopierer. Globalisering som udvikling er seneste udgave af denne myte.

Andre steder i verden laver man EPZ-zoner (eksportproduktionszoner). Disse zoner er oprettet for at tiltrække udenlandske investorer og fabrikker. Man håber, at virksomhederne skaber en livlig økonomi i værtslandet. Fabrikkerne i zonerne skal ikke betale told eller importafgifter af de varer, som de indfører i zonerne. Desuden har de andre fordele, såsom skattefrihed og lave lønninger, som gør det attraktivt for fabrikkerne at placere deres produktion i netop disse zoner. Nike, Reebok, Adidas, Esprit og McDonald bl.a. får leveret varer fra sådanne zoner.

EPZ-zoner er udpræget en økonomisk fordel for de transnationale firmaer.

Undersøgelser viser dog at de lande, hvori zonerne ligger, har underskud på det samlede regnskab.

Der er kamp om at få arbejde i zonerne i u-landene, hvor arbejdsløsheden er høj. Men lønnen i zonerne er ofte lav og arbejdsforholdene urimelige. Der er eksempler på slavelignende forhold, farligt arbejdsmiljø samt krænkelse af arbejderes basale rettigheder. For eksempel bliver arbejdere nogle steder tvunget til overarbejde – dørene bliver simpelthen låst! Der er også historier om, at arbejderne kun får lov til et vist antal toiletbesøg pr. dag! I mange af zonerne kan det være meget vanskeligt for fagforeninger at oprette kontakt til arbejderne.

Den rigeste milliard af jordens befolkning står for 86 % af verdens samlede indkomster. Mens den fattigste milliard kun modtager 1,3 % af verdens samlede indkomster.

Retfærdighed og solidaritet – Globalt medborgerskab

Diskussion – aktivitet:

Mål: at eleverne får indblik i, hvordan transnationale virksomheder vælger at placere produktionen, hvor lønningerne er lavest, og hvor udbyttet er størst.

1. Læs om EPZ-zoner på Internettet, i SiD's materialer, samt i Zapp (se Internettet)
2. Diskutér om oprettelse af disse zoner er en fordel eller en ulempe for de enkelte stater; for arbejderne; for kvinder; for virksomhederne.

NB: se SiDs: Globalisering s.43 om EPZ-zoner (er i kufferten).

Udstilling om Eksportproduktionszoner kan bestilles hos SID. Det er plancher, der måler 80 x 200.

Gæstelærere, der har rejst i Mellemamerika og lavet materiale om bananproduktion, kan bestilles ved henvendelse til O3V.

Frihandel har store konsekvenser for de fattigste (ofte kvinder). Frihandelsaftaler er aftaler mellem lande om at fjerne indbyrdes handelshindringer som told m.v. Når handelen foregår frit, og uden at regeringen går ind og foretager reguleringer, betyder det at produktionen flytter til de mest rentable steder. Virksomhederne kan umiddelbart vælge at flytte produktionen til steder med lav told, lave lønninger og lave skatter. Nogle af de lokale konsekvenser af international handel er derfor, at huse kommer på tvangsauktion, børn ryger ud af skolen, fordi der ikke er råd til at de går der længere, frustration, misbrug, vold, arbejdsløshed samt, at der er få eller ingen lokale kreditmuligheder. Sådan kan man lukke et område ned.

En computer for otte års løn

I Bangladesh koster en computer, hvad der svarer til otte års gennemsnitsløn. I USA koster den otte dages gennemsnitsløn. De mindst udviklede lande tegner sig for én ud af hver tusind internetopkoblinger i verden, og der er flere internet-opkoblinger i New York City end i hele Afrika syd for Sahara. Det er blot nogle af de åbenlyse forskelle i livsbetingelserne mellem den rige del af verden og klodens mindst udviklede lande (Danidavisen nr.4 Maj 2001).

Frihandelslande har en vækst som er 3-6 gange større end de lande, der beskytter deres handel. Senest er 34 amerikanske lande fra Alaska til Chile blevet enige om at lave en frihandelszone inden 2006. Cuba sættes dog udenfor med det argument, at de ikke har et demokrati.

Handel selv!

Mål: at undersøge forskellige produkter og deres sammenhæng til international handel eller til EPZ-zoner.

Retfærdighed og solidaritet – Globalt medborgerskab

- læs artikel i Tænk om kakao (vedlagt).
- lad eleverne kontakte Toms for at høre, hvad der er sket i den historie. Hvordan følger virksomheden op på situationen?

Se eventuelt video om moderne slaveri i verden: Slaveri år 2001 og diskutér på klassen, hvad man kan gøre.

- Find ud af, hvor og hvordan de små figurer fra McDonald's' happy meal bliver produceret – brug Zapp *Sådan leger vi ikke!*. Her findes svarene.

Hos SID kan man bestille gratis klassesæt af: Zapp nr.6, 2000: Sådan leger vi ikke!

Forbrugerne har mulighed for at skabe forandring - aktivitet:

Mål: at undersøge et enkelt produkt. Skabe en bevidsthed i eleverne om, at forbrugerne har valgmuligheder og magten der ligger i forbruget.

Som forbrugere er det os der bestemmer, hvad vi vil købe og hvor. Dette enkle faktum kan godt bruges til at ændre på noget. For eksempel kan forbrugerne lade være med at købe burhønseæg. Hvis alle holder op med det, varer det ikke længe, før de bliver svære at finde i butikkerne. Hvis vi tænker lidt længere, så gælder det samme for de varer, som vi køber i u-landene.

- Læs Banana Split, Zapp nr.6 – 1996, om bananer og det danske og europæiske marked.
- Gå sammen to og to. Besøg flere forskellige supermarkeder og undersøg priser og mærker af bananer. Hvor kommer de fra? Hvad koster de?
- Hvor mange steder sælger man *fair trade* bananer? Spørg til butikernes indkøbspolitik.

Stærk Kaffe - materiale

Stærk kaffe - materialet er et kombineret undervisningsmateriale til brug i 7.-10. klasse inden for de enkelte fag eller som tværfaglig undervisning i dansk, samfundsfag, geografi, biologi, historie, medier og sundhedslære.

Materialet, som sælges i sæt, omfatter:

1 stk. Lærebog, et idékatalog med små og store aktiviteter indenfor temaer som bistand og handel, i-lande og u-lande, direkte handel, bæredygtig udvikling, politisk forbrug, medier og reklame.

12 stk. af Stærk kaffe, **elevernes grundbog** med artikler, tal, figurer, tegninger og masser af farvebilleder.

12 stk. af **Reklamebureauets håndbog**, hvor eleverne kan hente inspiration og vejledning til udformning af reklamer og informationsmaterialer om direkte handlede varer.

1 stk. af **Reklamebureauets råbånd**, et videobånd med uredigerede optagelser fra kaffe-landet Nicaragua og Danmark som eleverne kan bruge til redigering af deres egne reklamespots.

1 stk. af **Reklamebureauets billedarkiv**, en cd-rom med et program til bearbejdning af billeder til plakater og produktion af elevernes egne computerhistorier, samt 170 billeder fra Nicaragua og Danmark.

Retfærdighed og solidaritet – Globalt medborgerskab

Stærk kaffe-materialet er produceret i et samarbejde mellem FDB og MS. Materialet blev i efteråret 1997 brugt i 387 skoleklasser til at producere en reklamekampagne for direkte handlede varer. Resultaterne kunne ses i brugsforeninger landet over i form af plakater, videospots, artikler, pjecer og udstillinger.

Stærk kaffe-materialet er udformet omkring en af de mange varer, der sælges under betegnelsen *direkte handlede varer*, nemlig Max Havelaar-mærket kaffe fra Nicaragua. Max Havelaar er et garantimærke, som kontrolleres af Max Havelaar Fonden, der i Danmark er stiftet af Folkekirkens Nødhjælp, U-landsorganisationen Ibis, U-landsimporten, Arbejdernes Internationale Forum, WWF Verdensnaturfonden og Mellemløst Samvirke. Max Havelaar Fonden udfører sit arbejde med støtte fra Danida, og er således et godt eksempel på, at der ofte skal et stykke bistandsarbejde til, førend de retfærdige handelsbetingelser bliver skabt. Elefantmærket gives til al den kaffe, der er bæredygtigt dyrket og handlet, og findes på mange forskellige kaffeposer i de fleste supermarkeder.

Stærk kaffe-materialet koster 335 kr. ex. moms og kan bestilles hos FDB, Serviceafdelingen. Tlf. 43 86 46 51, fax 43 86 32 39. Kan også lånes på O3V.

Skab kontakt til en organisation – aktivitet:

- Skriv eller ring til U-landsimporten og få tilsendt materiale om hvordan de arbejder (se adresselisten).
- Diskutér på klassen, hvad I synes om denne organisation. Er det i orden at betale ekstra for dagligvarerne for at skabe rimelige forhold i den anden ende af verden?
- Lav en bod for en dag (eller for en uge, hvor I sælger varer fra U-landsimporten og eller fra Max Havelaar-Fonden).

Skriv til en politiker – aktivitet:

Find ud af, hvilke politikere i Danmark, der har noget at gøre med beslutningerne vedrørende Danmarks internationale handel. Det kan være repræsentanter i WTO, Verdensbanken, EU eller markedsudvalget i Folketinget.

- Skriv til en politiker, hvad du mener Danmark bør gøre for at forbedre verdenshandelen.

Skriv en novelle - aktivitet:

Vælg et land – rigt eller fattigt. Læs hvad du kan finde om det pågældende land, historie, geografi, aktuel situation – brug både Internettet og biblioteket. Skriv derefter en novelle, der beskriver en ung i det land, som oplever noget i forbindelse med handel, EPZ-zoner, markedet, forbrug, børnearbejde etc. Du må gerne illustrere novellen og lave en mindre faktaboks om landet.

Forslag til gæstelærer (gæld og varemangel)

Inviter en gæstelærer til at komme og fortælle om, hvordan gæld og mangel på varer kan mærkes når man bor i et land, hvor disse problemer er en del af hverdagen.

1. Abdul Mendez (Mozambique)
2. Saul Amaya (El Salvador)
3. Sonja Salminen (Indien)
4. Sidi Shange (Sydafrika)

Retfærdighed og solidaritet – Globalt medborgerskab

Da verden vendte sig om! – aktivitet:

Mål: at lade dele af den internationale monopoliseringen blive synlig på en morsom måde, samt at skabe et humoristisk perspektiv på emnet.

Klassen skal fremstille en avis, der vender op og ned på verden, således at de nu rige lande bliver de fattige, og de nu fattigste lande bliver de rige og magtfulde. Det betyder, at McDonald bliver erstattet af en Simba-falaffel-kæde med halal-kebab kød fra Tunesien – og at Ecco sko bliver skiftet ud med Bata Shoe Production fra Indien. Find selv på mere.

Hvordan mon lederen i en sådan avis ser ud?

Hvad tror I avisen skriver om i denne uge?

Hvad er der på forsiden?

Hvad er der af lokale nyheder?

Hvilke typer annoncer har avisen?

Hvordan ser tv-programmet ud?

Tage kontakt til en skole i Syd - aktivitet:

Mål: at skabe personlige kontakter mellem eleverne og elever i Syd.

Eleverne skal skaffe en adresse på en skole i Syd, enten via materialet i kufferten eller via en af de organisationer, der er nævnt i materialet. Derefter kan eleverne udveksle informationer om dagliglivet via brevene. Eventuelt kan eleverne udveksle billeder med elever fra skolen i Syd.

Hvis der er basis for det kan eleverne sætte en aktivitet i gang, som skaffer penge til klassen i Syd.

Børnearbejde

Børnerettighederne findes i forskellige versioner. FN har vedtaget den officielle definition, der kan findes på FNs hjemmesider. Sådanne konventioner kan være svære at forstå, så derfor har en skoleklasse i Danmark omskrevet dem til mere dagligdags sprog. I kan finde begge versionen på nettet. Den sidste findes på Danidas hjemmeside.

Forslag til gæstelærer (børnearbejde):

1. Sidi Shange (Sydafrika)
2. Sonja Salminen (Indien)
3. David Musoke (Uganda)
4. Emmanuel Douabu (Elfenbenskysten)
5. Norka Alegria (Peru)

Børn arbejder som:

Børns arbejde kan deles op i fire forskellige kategorier:

1. **Medhjælpere:** Børn arbejder som medhjælp eller er under oplæring i familiens landbrug eller håndværk.
2. **Ansatte:** Børn er ansat i værksteder, restauranter og på byggepladser.
3. **Selvstændige:** Børn arbejder selvstændigt som gadesælgere, affaldsindsamlere og tiggere.
4. **Slaver:** Børn bliver kidnappet og solgt til minearbejde eller tvunget til at være prostituerede og soldater.

Hvad laver børn?- aktivitet:

Mål: At skabe en basisviden om børnearbejde hos eleverne ved at fokusere på to lande. Danmark har mangel af børn, der arbejder. Det danske arbejdsmarked er samtidigt meget reguleret. Sammenlign den danske situation med for eksempel situationen i Nepal. Afslut med at se kreativt på børnerettighederne.

Opdel klassen i grupper og lav følgende øvelser:

- Undersøg hvilke typer børnearbejde, vi har i Danmark og sammenlign med Nepal og Indien. Brug Internettet til at finde oplysninger om børnearbejdet. Hvornår bliver børns rettigheder krænket i forhold til at arbejde, og hvornår gør de ikke? Hvad står i Børnekonventionen om børnearbejde?
- Hvordan kan det være, at forældre sender børn på arbejde frem for i skole?
- Find mindst fem eksempler på, hvad det vil sige at være en børnearbejder.
- Giv mindst to eksempler på følgerne af at børn arbejder.
- Hvorfor foretrækker/ansætter mange arbejdsgivere børnearbejdere. Find mindst fire grunde.
- Vælg en børnerettighed. Brug din fantasi og lav den/dem om til et billede, en tegneserie eller en lille historie.

Retfærdighed og solidaritet – Globalt medborgerskab

Lav en historie, fortæl selv videre.... – aktivitet:

Mål: at eleverne bruger følelserne og kreativiteten til at tænke børnearbejde. Brug cirka 2 timer på øvelsen.

I bor i et u-land og jeres familie er meget fattig. I står på et gadehjørne og venter på lastbilen, der skal samle jer op.

1. Hvordan ser I ud?
2. Hvor skal I hen?
3. Hvilket arbejde skal I lave?
4. Hvordan har I det?

Afslut med at lade hver elev sige et par valgfrie ord om øvelsen.

Skal børnearbejde forbydes helt? – rollespil:

Mål: at skabe en viden hos eleverne om, at børnearbejde har mange sider, og at det er en meget kompleks opgave at få det udryddet.

Denne aktivitet laves som et rollespil, hvor eleverne får hver deres rolle. Se fotokopieringsarket i kufferten.

4. Børnearbejderen (Parvin, Ramesh eller Vijay) er kommet til at lave en fejl på sit tæppe i går. Hans arbejdsgiver tæppehandleren har straffet ham så hårdt, at han har svært ved at arbejde i dag. Og det er i dag, at der kommer fine gæster hos tæppehandleren, idet han har tilladt en organisation at komme på besøg.
5. Prøv gerne rollespillet flere gange med forskellig besætning.
6. Diskuter resultatet.

Paneldiskussion – aktivitet:

Mål: At lade eleverne mærke, at man kan flytte på holdninger ved at diskutere, samt at der ingen enkelte løsninger gives.

Lav en paneldiskussion i klassen, hvor der sidder forskellige repræsentanter for alle holdningerne (virksomhedsledere, politikere, psykologer, organisationsfolk, fagforeningsfolk, børn), og diskuter:

- Hvad mener du man kan gøre for at bryde den onde cirkel?
- Hvad mener du man kan gøre for at forbedre børnearbejdernes forhold specielt i den tredje verden?
- Hvad mener du man kan gøre for at flest mulige børn kommer til at gå i skole og får en uddannelse?
- Hvad mener du, at du selv kan gøre for at forbedre børns vilkår?

Afslut med at lade børnenes repræsentant komme med en udtalelse.

Skriv et eventyr – aktivitet:

Mål: at være i stand til at se nuanceret på børnearbejde.

Retfærdighed og solidaritet – Globalt medborgerskab

Vælg en børnearbejder fra et land og skriv et eventyr om en hård barndom fyldt med arbejde. Eventyret skal have en lykkelig slutning.

Læs en bog og check rettighederne - aktivitet:

Mål: frilæsning med tema.

Læs en skønlitterær bog om børnearbejde – en skæbne. Prøv at notere, hvor mange af menneskerettighederne, der overtrædes i forhold til disse børn.

Forslag til bøger:

- Kjeld Abell: *Lille Mr. Einstein*
- Maria Gleit: *Kineserpigen*

Sammenligninger – aktivitet:

Mål: at visualisere de enorme forskelle på børnearbejde i to lande.

- Find nogle forskelle på børnearbejde i Danmark og den tredje verden.
- Skriv dem op på store plancher.
- Diskutér i klassen hvorfor børnearbejde er nødvendigt i Danmark og i andre lande.

Fagforeninger og børnearbejde:

Mål: at skabe en viden om, at der er nogen der har fokus på børnearbejde, og det nytter at gøre noget.

- Kontakt en lokalafdeling af HK, SiD eller AIF og få oplysninger om børn og unges rettigheder på arbejdsmarkedet? Invitér eventuelt en repræsentant op i jeres klasse for at fortælle om børnearbejde. SiD har også et gæstelærerprogram.
- Lav en planche med rettigheder og en planche med mindstelønninger.
- lav en planche med ideer til, hvad vi selv kan gøre for at forbedre situationen.

Klassens arbejde - aktivitet:

Mål: at synliggøre børnearbejde i elevernes egen hverdag.

- Undersøg i jeres klasse, hvor mange elever der har arbejde efter skoletid. Tjek også via spørgeskemaer andre klasser på jeres skole.

Hvor mange timer arbejder I gennemsnitligt?

Hvor meget tjener I?

Hvad bruges pengene til?

- Afslut undersøgelsen med at lave et søjlediagram med resultaterne indtegnede!

Hvad kan vi selv gøre?- aktivitet:

Der findes organisationer i Danmark og i resten af verden, der holder øje med børnearbejde. Disse organisationer har forskellige opfattelser af, hvad der skal til for at standse den type børnearbejde, som udsætter børn for livsvarige men. Nogle lægger pres

Retfærdighed og solidaritet – Globalt medborgerskab

på virksomhederne, andre kræver mærkning af varerne, mens andre igen skaber mulighed for at børnearbejderne kan gå i skole og arbejde samtidigt.

- *Hvordan kan vi i hverdagen vide, om noget er produceret ved hjælp af børnearbejde eller af børn, som arbejder under farlige vilkår? Og hvad kan vi gøre ved det? Skal vi have mærke i varerne, så vi kan genkende dem? Eller er det helt andre ting, der skal til?*
- *Lav en collage der illustrerer, hvordan det farlige børnearbejde kan bekæmpes.*

Børnearbejde er ikke et let og ukompliceret begreb. Det hænger sammen med fattigdom, og skal derfor ses i en større sammenhæng, når vi skal tænke på modtræk.

Vittighed:

Et eksempel på globalisering kunne være prinsesse Diana. Hun var en engelsk prinsesse, med en ægyptisk kæreste. De kørte galt i en fransk tunnel mens de kørte i en tysk bil med en hollandsk motor. Bilen blev kørt af en belgisk chauffør, som havde drukket skotsk whisky. De blev forfulgt af en italiensk paparazzi, som var på brasiliansk medicin ordineret af en amerikansk doktor.

Til læreren

Det generelle

Kristian Paludan: Vilde Billeder (vores billeder af den 3.verden) bind 1-3, Folkekirkens Nødhjælp, 1989. 30.12

Jan Nederveen Pieterse: Hvidt på Sort – illustrerede fordomme. Mellempfolkeligt Samvirke, 1994.

Cecilie Falkenberg m.fl. : Storyline-metoden "Den skotske metode" – undervisning på fantasiens vinger, Krogs Forlag A/S, 1994.

Cecilie Falkenberg og Erik Håkonsson: Storylinebogen – En håndbog for undervisere, Krogs Forlag 2000.

Peter Menzel: Material World – a global family portrait, San Fransisco 1994.

Peter Mentzel and Faith d'Aluisio: Women in the material world, San Fransisco 1996.

Knud Vilby: Fattigdomstruslen – Er klodens bankbog ved at være tømt? Munksgaard, 1992.

Globalisering:

Profit med principper . Red.: Ulrik T. Skaftø. KONTAKT Internationalt Magasin nr. 5, 2000. Mellempfolkeligt Samvirke.

McWorld – Bliver vi alle ens? Stefan Katic (red.: KONTAKT Internationalt Magasin nr. 3, 2000.

Asien efter krisen. Stefan Katic (red.). KONTAKT Internationalt Magasin nr. 2, 1999.

Bauman, Zygmunt: Globalisering: de menneskelige konsekvenser. København: Hans Reitzel, 1999. 131 s.

Elsass, Peter: Jorden er vores mor: strategier for overlevelse. København: Gyldendal, 1989. 243 s. Litteraturhenvisninger. (Hertil hører video og teksthæfte med samme titel).

Global etik: kulturens Brundtland rapport. Red. af Javier Pérez de Cuéllar m.fl. København: Mellempfolkeligt Samvirke, 1998. 332 s.

Hannerz, Ulf: Transnational connections: culture, people, places. London: Routledge, 1996. ix, 201 s.

Krasilnikoff, Arthur: Nattens ryggrad: roman. København: Gyldendal, 1999. 522 s.

The mousetrap: inside Disney's dream machine: temaartikler. Oxford: New Internationalist, 1998. s. 7-30. (New Internationalist; 308).

Said, Edward W.: Kultur och imperialism. Stockholm: Ordfront, 1995. iv, 491 s. Litteraturhenvisninger.

Global Undervisning: et nyhedsbrev fra Mellempfolkeligt Samvirke.

Børnearbejde:

Lotte Ladegaard: Børn til Salg – Om fattige børn fra Bangladesh og deres barske virkelighed. Red Barnet, 1997.

Konventionen om Barnets Rettigheder. Unicef, 1991.

Er retten sat? Kirkernes U-landsoplysning (cirka 2000).

Bettina Gram: Børnerets Leksikon – en ABC om Børnekonventionen. Unicef og Red Barnet, 1997.

Børn: 90'ernes slaver (red.: Ulrik T.Skaftø). Zapp Jorden rundt nr. 3, 1996:

Børnearbejde og udvikling, hæfte 39 s. Udgiver: Arbejdernes Internationale Forum

Retfærdighed og solidaritet – Globalt medborgerskab

Børnearbejde i udviklingslandene, hæfte 60 s. Udgiver: Udenrigsministeriet, Danida 1998.

Mads Bugge Madsen m.fl.: Børnearbejde – En gnist af virkeligheden. Video 17 min. Udlånes. Arbejderbevægelsens Internationale Forum og Fagbevægelsens U-landssekretariat. 8.- 10.klassetrin, gymnasiet, HF.

Stavnsager, Hans: Børnearbejde globalt: med ILO-konvention nr.138 om mindstealder for adgang til beskæftigelse og FN's konvention om barnets rettigheder. Kbh. Arbejdernes Internationale Forum, 1997, 34 s. ill.

Bollmann, Birgitte: Verdens børn. Lisbeth Engbo (m.fl.medforf.). Folkekirkens Nødhjælp. Kbh. 1997, 48 s. ill.

Hans Kornø Rasmussen: Guatemala. Red Barnet (udg.). Gentofte: Red Barnet, 1994. 42 s., ill.

Erik Sigsgaard : artikel http://www.haabet.dk/users/erik_sigsgaard/01.html

Baggrundsmateriale for læreren: handel og gæld:

Afrika.dk: Tema: Slet de fattige landes gæld (Per Hoff, red.). Dette tema nummer af afrika.dk omhandler gældens betydning for fattigdommen i landene i det sydlige Afrika. Sydafrika Kontakt, 2000 (kr.40).

Bim Clinell: Attac – Græsroddernes oprør mod markedet (Svend Auken, Jesper Jespersen). Introite Publishers, 2000.

Christian Friis Bach og John Nordbo: Den globale markedsplads: Introduktion til Verdenshandelsorganisationen WTO. Mellempfolkeligt Samvirke. 1999.

Christian Friis Bach: Det globale EU – Visioner for Verdensorganisationen WTO. Nyt Europa og Mellempfolkeligt Samvirkes forlag, 1999.

Frihed til at handle: Studiehæfte om verdenshandel (Tekster og redaktion: Morten Emil Hansen, U-landsorganisationen Ibis; Berit Asmussen, Mellempfolkeligt Samvirke; Peter With, Folkekirkens Nødhjælp; Thomas Klenow With, Max Havelaar Fonden). Udgivet af Kirkernes U-landsoplysning, 2001

Anna Christine Christensen: En ny begyndelse. Studiehæfte om gældskrisen og kampagnen Jubilee 2000. Folkekirkens Nødhjælp, 1999.

Hanne Nexø Jensen: Fanden betaler ikke – Om kvinder og gæld i u-landene. Kvindernes U-landsudvalg, 1995.

Gangsternes verdensorden – international kriminalitet underminerer det civile samfund. KONTAKT Internationalt Magasin nr.3, 1996/97 (red.af Marianne Østergaard)

(I debatserien om handel og den tredje verden fra Nord/Sydkoalitionen er 3 titler relevante. Hæfterne koster 25 kr. pr. stk).

- *Afrika og EU i Verdenshandlen - et partnerskab med mangler*. Kortfattet grundig ajourføring om WTO og Loméaftalernes betydning for Afrika og EU. Af Eric Christian Pedersen. 1996. 55 sider.
- *Gris på Gaflen eller Mad til Alle? - Om verdenshandlens betydning for de fattige lande og om fødevarerikkerhed og landbrugspolitik*. Red. af Henrik Fisker. 1996. 68 sider.
- *Fra Nordkap til Kap det Gode Håb - - visioner for fremtidens handelsaftaler mellem Europa og u-landene*. Hæftet beskriver de eksisterende aftaler og deres fejl og mangler og giver derefter et bud på hvordan fremtidens handelsaftaler mellem EU og u-landene kunne se ud. Af Christian Friis Bach. 1997. 36 sider.

Retfærdighed og solidaritet – Globalt medborgerskab

Trade fair. U-landsimportens medlemsmagasin. U-landsimporten handler med dagligvarer fra u-lande og informerer samtidig om den skæve verdenshandel. Kontakt U-landsimporten for yderligere oplysninger om relevante temanumre af "Trade fair". Tlf. 97 72 57 88.

Klode 95. Idekatalog til tværfaglig projektorienteret undervisning i 6-10 klasse. Engageret og aktiverende idékatalog til tværfaglig undervisning om klodens tilstand med de presserende problemstillinger vores klode og folk lever med. Temaet "Den globale bonde" er et idéoplæg til tværfaglige undervisningsforløb om handel. Der gives baggrundsviden og forslag til forskellige måder at takle emnet på. Forfatterne er lærere fra Statens pædagogiske forsøgscenter. Red. af Vibeke Cramer og Susan Nielsen. Decimalklasse 37.12. MS, 1995. 88 sider. Pris 40 kr.

En stærk kop kaffe. Videoen giver et indblik i kaffedyrkning, og der gives et indtryk af, hvorledes bøndernes liv har ændret sig efter, at de er kommet med i Max Havelaar ordningen. Max Havelaar Fonden, 1996. VHS, 18 min. Salgspris 100 kr. Udlånes af Max Havelaar Fonden, c/o Folkekirkens Nødhjælp. Tlf. 33 15 28 00, lokal 255.

Turbo på verdens handel. WTO-købmændene hæfter miljøet og de fattige af KONTAKT Internationalt Magasin nr. 3, 1996/97. KONTAKT går bag om de nye internationale handelsaftaler, der vil uddybe forskellen mellem rig og fattig yderligere, handelens miljøaspekter og de transnationale selskabers stadig større magt. Ring om priser på klassesæt. Red. af Marianne Østergaard. MS, 1997. 44 sider, ill. Pris 35 kr.

Vor tids slaver. Kontakt nr.1, marts 2000.

Den globale fattigdom - En grundbog om verdens fattigdomsproblemer. Bogen indeholder et afsnit om den internationale handelspolitik. Af Kewin Watkins. (DC-nr. 33.106). MS, 1996. 200 sider, ill. Pris 148 kr.

Det grønne spring - Forbrug, miljø og udvikling. Vi oplever en grøn bølge der skyller henover Danmark og som sætter sig varige spor. Forbrugerne presser producenter og lande til at producere nye varer og boykotter aktivt producenter og lande, der ikke har en fornuftig miljøpolitik. Af Jørgen Juul Jensen. Mellemfolkeligt Samvirke, 1997. 120 sider, ill. Pris 148 kr.

DR-journalen: Tak for kaffe. En film om den politiske forbrugers mulighed for at bedre kaffebøndernes vilkår ved at købe fair-trade, eller direkte handlet, kaffe. Instr. af Jørgen Kaarup. DR, 1997. (Sendt første gang 13/5 1997) 28 min. Distribution: Amtscentralerne

Tak for kaffe. Dokumentarfilm om nicaraguanske kaffebønder og -plukkere, arbejdsformænd, plantageejere og fagforeningsfolk. Gennem interviews og billeder fortælles om de sociale og miljørelaterede kosekvenser af kaffedyrningen. Instr. af Bent Erik Krøyer. Ibis, 1997. VHS, 27 min. Pris 125 kr. Kan købes hos Ibis, tlf. 31 35 87 88.

Te, der trækker i den rigtige retning. De plantager, der er med i Max Havelaar-ordningen forpligter sig til at dyrke teen økologisk - til gengæld er de garanteret bedre priser for deres produkter. Af Karin Wiberg og Norbert Wildermuth. Max Havelaar Fonden, 1997. VHS, 10 min. Salgspris 100 kr. Udlånes af Max Havelaar Fonden, c/o Folkekirkens Nødhjælp. Tlf. 33 15 28 00, lokal 255.

Regner Hansen: Valget mellem varerne – den politiske forbruger. Alinea, 1999.

Margit Kjeldgaard & Per Bregengaard: Den politiske forbruger. Columbus, 1999.

Til eleverne

Baggrundsmateriale for eleverne – generelt:

Svend Burmester: Korset, halvmånen og dragen. Gyldendal, 2000.

GO-verden. Tom Dølner og Troels Tunebjerg (red.). Geografforlaget, 1996.

Teresa Garlake: Kløften mellem rig og fattig. Flachs, 1995.

Vi bor i – serien. Med lærervejledninger og cd-rom. Udgivet af Mellempfolkelig Samvirke:

- *Ann Mari Urwald*: Drengen der skulle blive til noget (Vi bor i Guinea), 2000.
- *Carina Gau*: Bare tæer og ballerinaske (Vi bor i Nacaragua), (med Mellempamerikakomiteen), 1996.
- *Thomas Danielsson*: Danse regn og digte breve (Tsitsi bor i Zimbabwe), 2000.
- *Lis Felsing*: Kameler og kvægtyve (Vi bor i Kenya). 1999.
- *Steen Frederiksen og Thomas Karlsson*: Ris og Røgelse (Vi bor i Indien), 2000.
- *Gerd Østergaard*: Koraller og kokosmælk (Vi bor i Thailand). 1997.

Charlotte Blay: Gadebørn og Gavtyve. Udenrigsministeriet og Danida, 1999. Med lærervejledning og lydbånd.

Gretelise Holm: Laura i solsikkehøuset. Udenrigsministeriet og Danida, 2000. Med lærervejledning og lydbånd.

Zapp – Jorden Rundt. Et internationalt ungdomsmagasin. Fås i abonnement, i klassesæt, med lærervejledninger og videoer til enkelte af temaerne.

Baggrundsmateriale for eleverne - billeder:

Peter Menzel: Material World – a global family portrait, San Fransisco 1994.

Peter Mentzel and Faith d'Aluisio: Women in the material world, San Fransisco 1996.

10 fotobøger med portrætter af familier rundt i verden – en serie fra Forlaget Flachs 1997. Alle bøger 31 s., ill. I farver

- En familie fra Bosnien – Julia Waterlow (tekst), Flachs 1997
- En familie fra Brasilien - Julia Waterlow (tekst), Flachs 1997
- En familie fra Etiopien - Julia Waterlow (tekst), Flachs 1997
- En familie fra Guatemala – Julia Waterlow (tekst), Flachs 1997
- En familie fra Irak – John King (tekst), Flachs 1997
- En familie fra Japan – Simon Scoones (tekst), Flachs, 1997
- En familie fra Kina - Julia Waterlow (tekst), Flachs 1997
- En familie fra Sydafrika – Jen Green (tekst), Flachs 1997
- En familie fra Tyskland – Sonja Peters (tekst), Flachs 1997
- En familie fra Vietnam – Simon Scoones (tekst), Flachs 1997

Baggrundsmateriale for eleverne - børnearbejde:

Børnearbejde i udviklingslandene, Udenrigsministeret, Danmark 1998 (gratis publikation)

Børnearbejde globalt, Arbejdernes Internationale Forum, 1997

Et barn må ikke misbruges, Nils Hartman, UNICE, 1985

Take five – Den globale Teenager. Ulrik T. Skafte. SiD, 1997 (gratis tlf. 33142140)

Arbejdets pris: arbejdsmiljø i Syd. Red. af Stefan Katic. København: Mellempfolkeligt Samvirke, 1997. 43 s., ill. (Kontakt : Internationalt Magasin:1997:6).

Retfærdighed og solidaritet – Globalt medborgerskab

Banana split. Red. af Ulrik T. Skaftø. København: Mellemfolkeligt Samvirke, 1996. 36 s., ill. (Zapp Jordan Rundt:1996:6).

Blay, Charlotte og Jørgen Schytte: Rumpedans og kalabasser: Amina i Ghana. Illustreret af Dorte Karrebæk (med lærerbog). København: Danida, 1994. 63 s., ill.

Bluitgen, Kåre : Børn - billigt til salg. København: Gyldendal Undervisning , 1998. 48 s., ill. (Global).

Bollmann, Birgitte: Verdens børn.

Børn og unge: 90'ernes slaver. Red. af Ulrik T. Skaftø. København: Mellemfolkeligt Samvirke, 1996. 33 s., ill. (Zapp Jordan Rundt:1996:3).

Grøn mode og blue jeans. Red. af Ulrik T. Skaftø. København: Mellemfolkeligt Samvirke, 1995. 35 s. (Zapp Jordan Rundt:1995:3).

Hartmann, Nils: Kloden kalder: verdens børn og deres rettigheder. København: Danmarks Radio, 1994. 96 s., ill.

Johansen, Tove: Godmorgen Yasmina, dagen er din. Illustreret af Kræsten Krum Byskov. København: Mellemfolkeligt Samvirke, 1992. 64 s., ill. (Vores Fælles Jord:3).

Ladegaard, Lotte & Hans Otto: Børn til salg: om fattige børn fra Bangladesh og deres barske virkelighed. København: Red Barnet, 1997. 90 s., ill.

Siebert, Rüdiger: Børn til salg. Oversat af Birgitte Brix. København: Sommer & Sørensen, 1986. 133 s.

Stearman, Kaye: Slaveri i dag. Holte: Flachs, 1999. 64 s., ill. (Baggrund & Debat).

Radha Bhatt: "Mana - en pige fra Kumaon

Børnearbejde - en gnist af virkeligheden (fyrværkerifabrik i Indien). Video (udgivet af ulandssekretariatet, LO).

Slaveri i dag. Kaye Stearman. Flachs, 1999.

Børn af Vestenvinden. Video om børn i Mongoliet (29 min.).

18 timer i døgn. Video om børnearbejde i Thailand.

Bøfler og bambusskud – Børn i Vietnam. Charlotte Blay og Jørgen Schytte. Danida, 1995 (der fås også en lærervejledning).

Drøm og Virkelighed – om barnets rettigheder. Anne Lea Landsted, Synnøve Lien, Kirsten Meldgaard, Jørgen Schytte. Danida, 1996 (der fås også en lærervejledning).

En lille bitte butik – en beretning fra Malawi. Jørgen Schytte, Thomas Winding, Victoria Winding. Danida, 1997 (også med lærervejledning).

Undervisningsmateriale om fattigdom og børnearbejde:

Børneret – børnevrag – om FNs børnekonvention

<http://www.skolemedia.dk/boerneret/index.html>

Fattigdomsfælden. Et spil udgivet af kirkernes ulandsoplysning. Fattigdomsfælden er et dilemmaspil, som har til formål at anskueliggøre, hvorfor verdens fattige vedbliver at være fattige. Spillet er en slags puslespil, hvor den store brik, som bærer titlen "Verdens fattige" skal pusles forbi mange forhindringer i form af mindre brikker, som er opkaldt efter nogle af fattigdommens årsager: Børnearbejde, overbefolkning, undertrykkelse, sygdom o.s.v. Det er oplagt at bruge spillet som en del af et temaforløb om gæld, fattigdom eller økonomi, idet det lægger op til en diskussion om fattigdommens årsager. Spillet henvender sig især til unge fra ca. 14 år, og det spilles i grupper med 4-6 deltagere i hver. Få evt. yderligere oplysninger hos: Kontaktperson Linda Friis. Tlf.: 35 43 29 43. Pris inkl. moms: Kr. 60,00 excl. forsendelse. Klassesæt: Kr. 250,00 excl. forsendelse.

Med livet som indsats. Aktion børneret. Undervisningsmateriale udgivet af UNICEF og Red barnet, 1997.

Baggrundsmateriale for eleverne - gæld og handel

Freddie Kristiansen og Grete Lyngsø: Voldens Børn – 10 påstande om overgreb mod u-landene. International Børnesolidaritet, 1999.

Frihed til at handle: Studiehæfte om verdenshandel (Tekster og redaktion: Morten Emil Hansen, U-landsorganisationen Ibis; Berit Asmussen, Mellempøkeligt Samvirke; Peter With, Folkekirkens Nødhjælp; Thomas Klenow With, Max Havelaar Fonden). Udgivet af Kirkernes U-landsoplysning, 2001

I Perleflodens delta. Sådan leger vi ikke! Ulrik T. Skafte. Udgivet af SID, DUI, International Børnesolidaritet og Mellempøkeligt Samvirke, 2000.

Regner Hansen: Har du plukket morgenkaffen? U-landsimporten, 1989.

En "håndbog" om rige og fattige lande. Udgivet af AIF, Kirkernes U-landsoplysning, FN-forbundet.

Trade-fair udgivet af U-landsimporten

Tak for kaffe! Medlemsblad for U-landsimporten

Gæld og gyldne håb: Film af Per Østerlund. Filmen handler om Mozambique, gæld og gældslettelse. Den skildrer på enkel og eksemplarisk vis hvilke konsekvenser gældsspørgsmålet har for mozambikanernes hverdag, og for at den mozambikanske regerings politik er tæt tilknyttet Verdensbanken og IMF. U-landsorganisationen IBIS, 2000.

Jeans: Red. af Tanya Stewart. Zapp jorden rundt nr.5, 2000.

Banana Split: Red. af Ulrik T. Skafte. Zapp jorden rundt nr. 6, 2000.. Alt om bananer og deres vej fra plantagerne til Europa. Undervisningsmateriale sælges separat. Videoen "Alle elsker bananer" følger gratis med ved køb af klassesæt.

Der handles - med piger i Thailand. Red. af Nina Ellinger. Den 15-årige skoleelev Signe Hubbard fortæller i interviewform om thailandske piger og kvinders liv om børneprostitution, sexturisme og fattigdom. Endelig indeholder hæftet også Signes refleksioner over mødet med en anden ungdomskultur. Med litteratur og videoliste. Materialet er velegnet til projektarbejde. Kvindernes U-landsudvalg, 1997. 38 sider, ill. Hæftet er gratis.

Kakaobogen - med chokoladeovertræk. Bogen fortæller om kakaotræet, kakoens kulturhistorie, kolonitiden, om miljøproblemerne og om chokoladeproduktion før og nu. Bogen debatterer også den skæve handelsbalance. Max Havelaar Fonden, 1997. 32 sider, ill. Pris 75 kr.

Max Havelaar. Spillefilm om den hollandske embedsmand Max Havelaar, der sendes til kolonitidens Indonesien, og chokeres over at opleve landarbejdernes umenneskelige arbejdsvilkår. Kan rekvireres hos Max Havelaar Fonden, c/o Folkekirkens Nødhjælp. Tlf. 33 15 28 00.

Gæld og gyldne håb: Film af Per Østerlund. Filmen handler om Mozambique, gæld og gældslettelse. Den skildrer på enkel og eksemplarisk vis hvilke konsekvenser gældsspørgsmålet har for mozambikanernes hverdag, og for at den mozambikanske regerings politik er tæt tilknyttet Verdensbanken og IMF. U-landsorganisationen IBIS, 2000.

Ungdomsmagasinet ZAPP jorden rundt, der udgives af MS, kan tilbyde fire temanumre om international handel og handelsforholdet mellem Nord og Syd. Hvert nummer er på 32 sider. Alle numre leveres til nedsatte priser: 1 stk. 15 kr., 15 stk. 120 kr., 25 stk. 150 kr. De tilhørende videoer leveres gratis ved køb af klassesæt.

Banana Split . ZAPP jorden rundt nr. 6, 1996

Retfærdighed og solidaritet – Globalt medborgerskab

Om bananer og deres vej til Europa. Til temaet hører videofilmen "Alle elsker bananaer!".

Sæt pris på din verden! ZAPP jorden rundt nr. 2, 1997. Spørgeskemaundersøgelse foretaget blandt 6.000 skoleelever viser, at mere end hver anden skoleelev er villig til at boykotte varer, der kommer fra lande, hvor menneskerettighederne overtrædes. Om forbrug, kaffe, bananer og politisk forbrug. Produceret i samarbejde med FDB's Skolekontakt. Til temaet hører videofilmen "*Tak for kaffe!*".

Grøn mode & Blue Jeans. ZAPP jorden rundt nr. 3, 1995. ZAPP jorden rundt napper den transnationale producent af sportsudstyr NIKE i haserne. Nike underbetaler ansatte i Asien. Om tøjproduktion, sprøjtegifte og økologiske t-shirts.

Made in Africa. ZAPP jorden rundt nr. 4, 1994. Om råvaren kakao og om det skæve handelsforhold mellem Nord og Syd.

Giganternes kamp. ZAPP jorden rundt nr. 6, 1997. Om transnationale selskaber og globalisering af arbejdskraften. Redaktionen bringer bl.a. reportager fra skofabrikker i Indonesien og opfordrer til forbrugerboykot af NIKE-koncernen.

Jeans. Red.: Tanya Jill Stewart. Zapp: nr.5, 2000 om produktionsvilkår, handel og opfindsomme tøjfirmaer.

Letlæselige bøger og billedbøger:

Rebecca Treays: Børn i verden, CDR forlag, 2000. En billedbog med en smule tekst, som fortæller om familien, hjemmet, landsby og storby, landbrug, fremstilling af varer, indkøb, mad, arbejde, skole, leg, tro og fest. Bogen indeholder også forslag til aktiviteter og til eftertænkning.

Barnabas og Anabel Kindersley, Sue Copsey: Børn som mig. Carlsen og Unicef. 1995.

Burckhard Mönter, Christiane Pieper: Klude, Kluns og Klæder!

Uwe Klindworth: Mad vi spiser – om bananer, kakao, kartofler, mel, salt... Klematis, 1999.

Relevante sider på Internettet:

(især for læreren om storyline-pædagogik)

<http://www.acskive.dk/storyline/>

<http://home6.inet.tele.dk/mosegrd/index.htm>

<http://www.fkrc.dk/Storyline.htm>

<http://www.ictt.dk/forloeb/storyline.php3>

(især for læreren om alle emner)

<http://www.danidavisen.dk>

(generelt om alle emner)

<http://apps.fao.org/>: er en on-line statistik stillet til rådighed af FN-organisationen FAO.

<http://www.gostat.dk/> : indeholder gode links til tal og statistik overalt i verden

<http://www.skolemedia.dk/boerneret/index.html> Undervisningsmateriale om FNs børnekonvention.

<http://www.zapp-online.dk>: er ungdomsmagasinet ZAPPs site med artikler, nyheder og meget andet for eleverne.

<http://www.u-web.dk/> er udenrigsministeriets side til folkeskoleelever.

Retfærdighed og solidaritet – Globalt medborgerskab

Relevante sider på nettet (om globalisering):

<http://www.uland.dk> er oprettet af 35 danske u-landsorganisationer der sammen udgør foreningen u-land.dk. Til sammen ved de en masse om kultur, økonomiske forhold og politik i verdens u-lande.

<http://manila.djh.dk/globaleyez/>. Global Eyez - et online magasin om globalisering.

<http://www.verdenskiosk.dk> er en samling af 7 tidsskrifter med nyheder fra den globale scene.

<http://www.maxhavelaar.dk> organisationen Max Havelaar, som arbejder med international handel og fair trade.

Relevante sider på nettet (om børnearbejde):

<http://www.ms.dk/zapp/Zapp2000/legetoej/> Red barnets side om børnearbejde.

<http://www.redbarnet.dk/DKPages/Marked/uvsite/index.html> Undervisningsmateriale om børnearbejde fra Red Barnet.

<http://www.aif.dk/bornearb.asp> AIFs side om børnearbejde.

<http://www.menneskeret.dk/tema/boernsrettigheder/boernearbejde/> Side om menneskerettigheder.

<http://www.lo.dk/view.asp?documentID=1503> Landsorganisationen i Danmark kæmper imod børnearbejde.

<http://home11.inet.tele.dk/ian/ian1/ba/> Side om børnearbejde lavet af to piger fra 9.klasse.

<http://www.hkhandel.dk/HTML/tema/boernearbejde/temasider/> HKs side om børnearbejde.

<http://www.ringstedbib.dk/arkivnet/Udstilling/b%C3%B8rnearbejde%20index.htm> En side om børnearbejde i Danmark førhen.

<http://www.unicef.org> FNs børneorganisation.

http://www.unicef.dk/om_12251.html Unicefs danske side med spørgsmål og svar om børnearbejde.

<http://www.uc2.dk/uc2nyt/uc2NYT%201-2000/turretur.html> Tovshøjskolen har haft tema om børnearbejde.

<http://www.no.viborgskoler.dk/elever/menneskerettigheder/gruppe%206/forside%20boernearbejde.htm> Side om børnearbejde skrevet af en skoleelev.

<http://www.u-landsimporten.dk/information/tradefair/53/cloth.htm> Ulandsimporten om børnearbejde.

<http://www.aif.dk/bornearb.asp> Arbejdernes Internationale Forum om børnearbejde.

<http://www.skoedstrup-skole.dk/aargang92/6a.htm> Projekt lavet af en 6.klasse.

<http://www.sedenskole.odense.dk/Fag/Projekter/Websider/boerne00.html> Projekt lavet af to elever fra 8.klasse.

<http://www.pladstilosalle.dk/lidtarbejde/> Om børnearbejde i Danmarks historie.

<http://www.ibssol.dk/> Hjemmesiden for organisationen International børnesolidaritet.

Relevante steder på Internettet (om handel og gæld):

www.oneworld.org/eurodad. Europæisk netværk der arbejder med u-landes gæld og udvikling.

www.jubilee2000.dk Jubilee 2000 er en international kampagne, som arbejder for en éngangs eftergivelse af U-landenes ubetalelige gæld.

www.worldbank.org./hips Verdensbankens forslag til hvordan de fattigste lande skal have deres gæld lettet. Programmet kaldes: HIPC.

Retfærdighed og solidaritet – Globalt medborgerskab

www.ulandsimporten.dk U-landsimporten er en forening etableret i 1984 med ca. 2000 medlemmer. Formålet er at forbedre ulandenes handels-, produktions-, og levevilkår via en bæredygtig udvikling.

Organisationer i Danmark og udlandet (om globalisering):

I disse organisationer kan hentes mere materiale og information om international handel og globalisering:

<http://www.nord-syd.dk> er et netværk for udviklingsorganisationer, institutioner og enkeltpersoner, som arbejder med forholdene mellem i-lande og u-lande bl.a. handel, gæld, bistand, strukturtilpasning, IMF, Verdensbanken, UTO, UNCTAD og EU. Desuden koordineres organisationernes deltagelse i internationale NGO-netværk og forskningsinstitutioner. Nord-Syd koalitionen, c/o Ibis, Nørrebrogade 68 B, 2200 København N

www.maxhavelaar.dk *Max Havelaar-Fonden i Danmark*: fremmer bæredygtig handel mellem vestlige firmaer og småbønder og arbejdere i den 3. verden. Skal sikre bønderne en anstændig levevis via kriterier der garanterer mindstepris, forudbetaling og langtidskontrakter.

<http://www.dk.attac.org/> Attac er en af de nyeste organisationer, som blandt andet arbejder for at slette ulandsgæld og for at regulere og bekæmpe den internationale valutaspekulation.

<http://www.kulu.dk>. Kvindernes ulandsudvalg arbejder for en retfærdig og bæredygtig verdensorden, hvor kvinder har adgang til ressourcer og indflydelse i deres samfund

<http://www.AIF.dk> Arbejdernes Internationale Forum, Nyropsgade 14, 1. Sal, 1602 København V. Tlf. +45 33691140

Aktivitetsforslagene samlet

B- Fælles indledning

Kufferten

Hvad ejer du?
Material world
Min verden

Globalisering og international handel

Verdenskort
Hvad er arbejde?
Værdien af ubetalt arbejde
Mindmap
Handel starter i hjemmet
Børn er internationale storforbrugere
Morgenmad

Børn arbejder hårdt!

Børns aktiviteter
Børns leg
Klassens arbejde
Da bedstemor var ude og tjene
Skal børnearbejde forbydes helt? Rollespil

C - Storyline

Ydre Barvaristan

Storyline aktiviteter:

- Fremstilling af landet i papir
- Fremstilling af boliger i trylledej eller papmaché
- Fremstilling af befolkningen i trylledej eller papmaché
- Fremstilling af produktionsredskaber
- Fremstilling af materielle genstande til husholdningen i ler, trylledej eller modellervoks
- Lav lister over forholdsregler ved sygdom
- Diskussion af sygdomme i fattige lande
- Diskussion af TV-udsendelser
- Fremstilling af tv-udsendelse eller drama om landet
- Vise det for andre
- Lav et marked – fremstil varer af papir og pap
- Fremstilling af bog, som beskriver handelen

Afslutning

Afslutningsaktiviteter:

- Fest
- Supermarkedsbesøg
- Jeans
- Kaffeforbrug
- Fair-trade bod
- Max Havelaar

D – De skylder os 100 milliarder!

Handel og gæld

Handel og gæld aktiviteter:

- Find verdens fattigste lande på kortet
- Læs om ulandsgæld på Internettet
- Informationssøgning
- Attac
- Holdninger

Globalisering

Tipskupon

Diskussionsøvelser

Undersøgelse via Internettet::

- Vurdering af udsagn
- Tag stilling til

Ord

Risland og Bønneland

Risland og Bønneland aktiviteter:

- Handel mellem Risland og Bønneland
- Eksempel på *det ulige udbytte*

Fair trade og EPZ zoner

Diskussion om EPZ-zoner

Handel selv!

Handel selv aktiviteter

- International handel
- Moderne slaveri

Forbrugerne har mulighed for at skabe forandring

Stærk kaffe

Skab kontakt til en organisation

Skriv til en politiker

Skriv en novelle

Da verden vendte sig om

Tage kontakt til en skole i syd

Børnearbejde

Hvad laver børn

Lav en historie, fortæl selv videre

Skal børnearbejde forbydes helt? – rollespil

Paneldiskussion

Skriv et eventyr

Læs en bog og check rettighederne

Sammenligninger

Fagforeninger og børnearbejde

Klassens arbejde

Hvad kan vi selv gøre?

Gæstelærerforslag samlet

B- Fælles indledning

Som start på undervisningsforløbet kan en gæstelærer fra Oplysningscenter om den 3.verden komme og præsentere kufferten og materialet, samt berette om sit eget udgangspunkt:

5. Pearl Andersen (Botswana)
6. David Musoko (Uganda)
7. Ada Mortensen (Venezuela)
8. Rahim Dawar (Afghanistan)

Følgende gæstelærere kan komme og fortælle om sin egen materielle verden og eventuelt bringe eksempler på genstande, som han eller hun var omgivet af i sit hjemland:

1. Kim Ngyuen (Vietnam)
2. Christina Studsgaard (Brasilien)
3. Jimmi Mhukayesango (Zimbabwe)
4. Tina Wagner (Nigeria)

Følgende gæstelærere kan komme og tale om, hvordan international handel og økonomi har haft indflydelse på børns levevilkår i de lande, som de kommer fra:

5. Norka Alegria (Peru)
6. Jaime Cossio (Chile)
7. Abdul Mendez (Mozambique)
8. Emmanuel Douabu (Elfenbenskysten)

Følgende gæstelærere kan komme ud og fortælle om børnearbejde i følgende lande:

6. David Musoke (Uganda)
7. Emmanuel Douabou (Elfenbenskysten)
8. Saul Amaya (El Salvador)
9. Rahim Dawar (Afghanistan)

Retfærdighed og solidaritet – Globalt medborgerskab

10. Ama Bragu Pedersen (Ghana)

C - Storyline

En gæstelærer kan komme på besøg i klassen og fortælle om sin barndom og om sine forældre. Gæstelæreren og eleverne ser i fællesskab på de genstande, som eleverne har fremstillet:

6. Ama Bragu Pedersen (Ghana)
7. Pearl Andersen (Botswana)
8. Ada Mortensen (Venezuela)
9. Alimatou Sadiya Niang (Senegal)
10. Jaime Cossio (Chile)

Se en video om børns levevilkår sammen med en gæstelærer:

5. Se: *De kalder mig hund* sammen med Christiane Studsgaard (Brasilien)
6. Se: *Danse regn og digte breve* med Jimmy Mhukayesango (Zimbabwe)
7. Se: *Børn har også ret (5 små dokumentarfilm)* med Rahim Dawar (Afghanistan)
8. Se: *Drømmen om Rio – om gadebørn i Brasilien* med Christiane Studsgaard (Brasilien)

En gæstelærer som kan fortælle om, hvilke varer man kan få og ikke få i et land, og hvordan man oplever det pludselig at kunne få noget nyt:

6. Abdul Mendez (Mozambique)
7. Saul Amaya (El Salvador)
8. Kim Ngyuen (Vietnam)
9. Tina Wagner (Nigeria)
10. En bedstemor eller bedstefar, som kan huske hvordan det var at få frugt efter 2.verdenskrig, eller som kan huske sparsommelighed og nøjsomheden.

D – De skylder os 100 milliarder!

Inviter en gæstelærer til at komme og fortælle om, hvordan gæld og mangel på varer kan mærkes når man bor i et land, hvor disse problemer er en del af hverdagen:

5. Abdul Mendez (Mozambique)
6. Saul Amaya (El Salvador)
7. Sonja Salminen (Indien)
8. Sidi Shange (Sydafrika)

Børnearbejde:

6. Sidi Shange (Sydafrika)
7. Sonja Salminen (Indien)
8. David Musoke (Uganda)
9. Emmanuel Douabu (Elfenbenskysten)
10. Norka Alegria (Peru)